БУТУН ДУНЕ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

УЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 21 (1025)

29 ЯНВАРЬ ЧОРШАНБА 1958 ЙИЛ

БАҲОСИ 20 ТИЙИН

РСФСР Олий Советининг бешинчи сессияси

28 январь эрталаб соат 10 да Катта Кремль саройида тўртинчи чақириқ РСФСР Олий Советининг бешинчи сессияси ўз ишини бошлади.

Раислик қилувчи — РСФСР Олий Советининг Раиси депутат И. В. Горошкин сессияни очиқ деб эълон қилади.

Сессия ишининг қуйидаги кун тартиби қабул қилинади:

1. РСФСР халқ хўжалигини ривожлантириш 1958 йилги Давлат плани тўғрисида.
2. РСФСРнинг 1958 йилги Давлат бюджетини ҳамда 1956 йилги бюджетнинг ижроси ҳақидаги ҳисоботни тасдиқлаш.
3. РСФСР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш.

Биринчи масала юзасидан РСФСР халқ хўжалигини ривожлантириш 1958 йилги Давлат плани тўғрисида РСФСР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, РСФСР Госплани раиси депутат Н. К. Байбаков доклад қилди. (ТАСС).

СССР халқ хўжалигини ривожлантириш давлат планининг 1957 йилда бажарилиш якунлари тўғрисида

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Марказий Статистика бошқармасининг ахбороти *)

1957 йилда қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базаси янада мустаҳкамлана борди. Қишлоқ хўжалиги 257 минг трактор (15 от кучига айлантириб ҳисоблаганда), 126 минг юк автомобили, 131 минг дон комбайни, дон экинларини алоҳида ўриш ва алоҳида янчиш вақтида дон комбайнларига тиркаладиган 184 минг подборщик, 96 минг лафет, 132 минг хедер, 32 минг маккажўхори комбайни, силос экинларини йиғиштириш учун 54 минг комбайн, 8,7 минг қанд лавлаги комбайни, 129 минг трактор плуги, шу жумладан, 57 минг осма плуг, 276 минг трактор сеялкаси, шу жумладан 21 минг осма сеялка, картошкани квадрат-уялаб ўтқазиш учун 8,5 минг машина, 208 минг трактор культиватори, шу жумладан 102 минг осма культиватор, 47 минг трактор косилкаси, шу жумладан қарийб 19 минг осма косилка, 13 мингга яқин дон сушилкаси, дон тозалайдиган 10 минг машина ва бошқа хил кўпгина қишлоқ хўжалик машиналари ҳамда ускуналари олди.

Қишлоқ хўжалигига минерал ўғитлар етказиб бериш 1956 йилдагига нисбатан 11 процент, 1953 йилдагига нисбатан эса 60 процент кўпайди.

Машина-трактор станциялари трактор ишлари давлат планини умуман СССР бўйича бажардилар.

Қишлоқ хўжалигини техника билан таъминлаш даражаси ўсганлиги натижасида қишлоқ хўжалик ишларини механизациялаш даражаси янада ошди. Ер ҳайдаш, дон экиш, чигит экиш, қанд лавлаги ва бошқа баъзи техника экинларини экиш ишлари колхоз ва совхозларда деярлик тўла равишда механизациялаштирилди, дон экинларини йиғиб олиш ишлари (маккажўхоридан ташқари) 93 процент механизациялаштирилди. 1957 йилда дон экинларини алоҳида ўриш ва алоҳида янчиш усули янада кенг қўлланилди, бу эса, ўрим-йиғим вақтида дон нобудгарчилигини камайтиришга ёрдам берди.

Маккажўхорини йиғиштириш, пахта териш ва қанд лавлагини йиғиштириш, зиғир ва каноп экиш ҳамда ўриб олиш, картошка ва сабзавот ўтқазиш ҳамда уларни йиғиштириб олиш ишлари, пичан ўриш, ўт ўриш ва ем-хашакларни силослаш ишлари, шунингдек чорвачиликдаги меҳнатни кўп талаб қиладиган ишлар ҳали етарлик даражада механизациялаштирилгани йўқ.

Колхозлар, машина-трактор станциялари, совхозлар ва қишлоқ хўжалик органлари дон экинлари ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари хосилдорлигини ошириш учун, чорвачиликнинг маҳсулдорлигини ошириш, ишлаб чиқариш чиқимларини камайтириш ва меҳнат унумдорлигини ўстириш учун ўзларидаги мавжуд имкониятлардан тўла фойдаланмадилар.

Бир қанча колхоз ва совхозларда қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлиги ва чорвачилик маҳсулдорлиги паст бўлиб, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш учун кўп меҳнат ва маблағ сарфланмоқда.

Машина-трактор паркидан ҳали ҳам қониқарсиз фойдаланилаётганлиги ҳамда анча ишларнинг колхозлар билан тузилган шартномаларда белгиланган муддатлардан кечиктириб бажарилаётганлиги кўпгина машина-трактор станцияларининг ишлаб чиқариш фаолиятидаги катта камчиликдир.

IV.

ТРАНСПОРТ

Темир йўл транспорти юк ташиш ва юк обороти йиллик планини муддатидан илгари бажарди.

Ҳамма юкларни ташиш плани 103 процент бажарилди. 1956 йилга нисбатан темир йўл транспортининг юк обороти 12 процент ўсиб 1209 миллиард тонна-километрни ташкил этди.

Электрлаштирилган темир йўллар ҳамда тепловоз кучидан фойдаланилаётган йўлларнинг узунлиги ўтган йил охирига бориб 16 мингдан кўп километрни ташкил этди. Темир йўлларнинг ҳаракат состави янги электровозлар, тепловозлар билан ва кўп юк ортиладиган вагонлар билан тўлғазилди. Электровозлар ва тепловозлар билан ташиладиган юклар 1956 йилга нисбатан тахминан 33 процент кўпайди. Электровозлар ва тепловозлар билан ташиладиган юклар ҳиссаси темир йўлларнинг умумий юк оборотида 1956 йилдаги 17 процентдан 1957 йилда 20 процентгача кўпайди.

Электровознинг бир суткада юриши ўтган йилга нисбатан ўрта ҳисобда 7 процент, тепловознинг юриши — 10 процент ошди; бир тонна-километр учун ёқилғи харажати камайди. Умуман темир йўл шохобчасида юк вагонининг оборотини тезлатиш топшириғи бажарилди. Юк операцияларида вагонларнинг бекор туриши 1956 йилга қараганда камайган бўлса ҳам, вагонларнинг бекор туриши ҳали ҳам кўпдир.

Денгиз транспорти юк ташиш ва юк обороти йиллик планини муддатидан олдин бажарди. Юк ташишлар 1956 йилга нисбатан 13 процент, юк обороти эса — 12 процент кўпайди. Қуруқ юк ва нефть ортадиган флотнинг иши бўйича берилган йиллик топшириқ ошириб бажарилди. Шу билан бирга денгиз кемаларининг унумсиз бекор туришлари гарчи камайган бўлса ҳам, бундай бекор туришлар ҳали ҳам кўпдир.

Дарё транспорти юк обороти ва юк ташиш йиллик планини бажарди. Дарё транспортининг юк обороти 1957 йилда 76 миллиард тонна-километрни ташкил этди ва ўтган йилдагига қараганда 8 процент кўпроқ бўлди.

Магистраль нефтепровод транспортининг юк обороти 1956 йилга нисбатан 29 процент кўпайди ҳамда нефть ва нефть маҳсулотларини бир жойдан бошқа жойга оқизиш 24 процент ошди.

Умумий фойдаланишда бўлган автомобиль транспорти юк обороти ва юк ташиш йиллик планини ошириб бажарди. Умумий фойдаланишдаги автомобиль транспортининг юк обороти 1956 йилга нисбатан 24 процент ва юк ташишлар — 28 процент кўпайди. Бироқ юк автомобилларининг бекор туришлари ва бўш қатновлари ҳали ҳам кўп. Пассажирлар ташиш плани бажарилган; пассажирлар ташиш 1956 йилга нисбатан 25 процент кўпайган.

Граждан ҳаво флотининг самолётлар парки 1957 йилда ички ва халқаро ҳаво йўлларида мунтазам учиб юрадиган реактив кўп ўринли конфортабель самолетлар билан тўлғазилди. **Ҳаво транспортининг умумий юк ташиш плани ошириб бажарилди.** Пассажирлар ва юк ташиш 1956 йилга нисбатан 26 процент кўпайди.

V.

ҚАПИТАЛ ҚУРИЛИШ

Давлат ва кооператив ташкилотлари (колхозлардан бошқа) томонидан капитал харажатлар ҳажми 1957 йилда 210 миллиард сўмни ташкил этиб, 1956 йилдаги капитал харажатлардан 23 миллиард сўм ёки 12 процент кўп бўлди. 1957 йил учун белгиланган капитал харажатлар давлат плани 98 процент бажарилган. Шу билан бирга қурилиш-монтаж ишларининг плани 100,3 процент бажарилган, Асбоб-ускуналар сотиб олиш учун харажатлар эса планга нисбатан 94 процентни ташкил этди.

Қурилишни бошқаришнинг қайта ташкил этилиши мамлакатда капитал қурилиш ишларининг янада яхшиланишини таъминлади.

Капитал харажатлар плани 1957 йилнинг иккинчи ярим йилида 104 процент бажарилди, ҳолбуки, биринчи ярим йилда план 91 процент бажарилган эди.

Иттифоқчи республикалар Министрлар Советлари қарамоғидаги Корхона ва ташкилотлар бўйича капитал харажатларнинг ўсишини қуйидаги маълумотлардан кўрса бўлади:

1957 йилда капитал харажатлар ҳажми 1956 йилга нисбатан процент ҳисобида

РСФСР	112	Молдавия ССР	118
Украина ССР	118	Латвия ССР	112
Белоруссия ССР	128	Қирғизистон ССР	136
Ўзбекистон ССР	120	Тожикистон ССР	118
Қозоғистон ССР	111	Арманистон ССР	113
Грузия ССР	102	Туркманистон ССР	122
Озарбайжон ССР	112	Эстония ССР	110
Литва ССР	123		

Оғир саноатга қилинган харажатлар анчагина кўпайди. Металлургия саноатида капитал харажатлар 1956 йилга нисбатан 9 процент, кўмир саноатида — 21 процент, нефть саноатида — 10 процент, газ саноатида — 35 процент, машинасозликда — 5 процент, бинокорлик материаллари саноатида — 27 процент, ўрмончилик қоғоз ва ёғоч ишлаш саноатида — 9 процент кўпайди.

Енгил ва озиқ-овқат саноатида қилинган капитал харажатлар 9 процент, қишлоқ хўжалигида — 21 процент, уй-жой қурилишида — 29 процент кўпайди.

Колхозлар томонидан кўп миқдорда капитал харажат қилинди.

1957 йилда қарийб 800 та янги йирик давлат саноат корхоналари ишга туширилди. Чўян, алюминий, синтетик каучук, кальцийлаштирилган сода ишлаб чиқариш корхоналарини ишга тушириш плани, темир йўл транспортини электрлаштириш плани бажарилган.

Куйбишев гидроэлектростанциясида ўтган йили саккизта гидротурбина ишга туширилган, буларни ҳисобга олганда станциянинг 2.100 минг киловатт миқдорида проектда белгиланган қувватига эришилди. Новосибирск гидроэлектростанциясининг биринчи агрегатлари саноат токи бердилар, шу муносабат билан Ғарбий Сибирь арзон электр қувватининг янги манбаига эга бўлди. Иркутск гидроэлектростанциясида тўрт турбина ишга туширилди. Иркутск гидроэлектростанциясидан Братск ГЭСи қурилишигача ўтказилган электр линияси фойдаланиш учун топширилди. Тожикистон ССРда Қайроққум гидроэлектростанцияси 1957 йилда тўрт турбина ишга туширилиши билан проектда белгиланган 120 минг киловатт қувватга эга бўлди.

1957 йилда ишга туширилган электростанцияларнинг умумий қуввати қарийб 5 миллион киловатт, шу жумладан гидроэлектростанцияларнинг қуввати — 1,5 миллион киловаттни ташкил этди. Тепловой электростанцияларда жуда кўп кучли агрегатлар ишга туширилди.

Сталино, Алчевск, Макеевка ва Жданов шаҳарларидаги металлургия корхоналарида домна печлари ишга туширилди; Кривой Рог металлургия заводида йирик сим стани ва икки бессемерконвертери, Ново-Липецк металлургия заводида прокат стани, Боку труба заводида труба тайёрлаш стани ва блюминг ишга туширилди; «Азовсталь», «Запорожсталь» металлургия заводларида, Алчевск, Закавказье ва Нижний Тагил металлургия комбинатида мартен печлари, Череповец металлургия заводида, Баглей кокс-химия заводида ва Нижний Тагил комбинатида кокс батареялари ишга туширилди.

Украинада янги кокс-химия заводи ва Қозоғистонда Соколов кони ишга туширилди. Сибирда Абакан кони дастлабки руда берди.

95 та йирик кўмир шахтаси ва разрезлари қурилиб ишга туширилди, шулардан 37 шахта Партия ва Ҳукуматнинг чақириғи билан ихтиёрий равишда ўша қурилишларда ишлашга келган комсомолларнинг кучи билан қурилди. Сталинград ва Черниковскдаги нефть маҳсулотлари ишлаб чиқариш заводларининг бир қанча установкалари ишга туширилди. 580 километр узунлигидаги Альметьевск-Горький нефтепроводи, 479 километр узунликдаги участкада Ставрополь-Москва газопроводининг иккинчи қисми, 202 километр узунлигидаги Шебелинка-Днепропетровск газопроводи фойдаланишга топширилди. Саратов ва Куйбишевдаги синтетик спирт заводлари маҳсулот бера бошладилар.

Цемент, йиғма темир-бетон конструкциялар ва бошқа қурилиш материаллари ишлаб чиқарадиган жуда кўп корхоналар қурилди, шулар орасида: Алексеевск, Еманжелинск ва Ново-Здолбуновск цемент заводлари, Свердловск, Хабаровск ва Ленинграддаги темир-бетон махсулотлар ишлаб чиқарадиган заводлар қурилди. «Октябрь», Первомайск, Брянск, Ново-Амвросиевск, Николаев, Чернореченск цемент заводларида янги технология линиялари ишга туширилди. 1957 йилда жами йилига 3,6 миллион тонна цемент ишлаб чиқарадиган қувватлар ишга туширилди.

Енгил ва озиқ-овқат саноатида ишлаб чиқариш қувватлари кўпайтирилди. Украинада Иваничи ва Бучач қанд заводлари; Молдавияда Дрокиев ва Дондюшани қанд заводлари; Тожикистон ССРда Конибодом ёғ-экстракт заводи; Литва ССРда Клайпеда балиқ-консерва заводи; жуда кўп сут, ёғ-пишлоқ, консерва заводлари ва нон заводлари ишга туширилди.

Челябинск—Курган—Макушино, Белово—Промишленная, Раевка—Похвистнево, Сизрань—Кинель, Клин—Калинин, Серпухов—Тула—Скуратово, Железнодорожная—Фрязево—Ногинск, Белореченская—Туапсе участкаларидаги темир йўллар электрлаштирилди, янги электрлаштирилган Чиатури темир йўл линияси ишга туширилди.

Шу билан бирга халқ хўжалигининг бирқанча тармоқларида ишлаб чиқариш қувватларини ишга тушириш плани тўла бажарилмади. Жумладан, янги конлар, кўмир шахталари, цемент заводлари хамда енгил ва озиқ-овқат саноатининг баъзи корхоналарини ишга тушириш плани тўла бажарилмади.

1957 йилда қурилиш индустрияси янада ривожлана берди. **Пудрат ташкилотлари қурилиш-монтаж ишларининг йиллик планини ошириб бажардилар ҳамда иш ҳажмини 1956 йилга нисбатан 11 процент оширдилар.**

Иттифоқчи республикалар Министрлар Советларига қарашли пудрат ташкилотлари томонидан қурилиш-монтаж ишлари планининг бажарилишини қуйидаги кўрсаткичлар кўрсатади:

	Қурилиш - монтаж ишлари йиллик планининг бажарилиш проценти	1957 йил 1956 йилга нисбатан процент ҳисобида
РСФСР	103	114
Шу жумладан:		
Главмосстрой	104	116
Главмособлстрой	106	125
Главленинградстрой	106	114
Украина ССР	103	121
Шу жумладан:		
Главкиевстрой	103	131
Белоруссия ССР	103	120
Ўзбекистон ССР	92	133
Қозоғистон ССР	90	110
Грузия ССР	98	119
Озарбайжон ССР	97	111
Литва ССР	93	126
Молдавия ССР	99,8	115
Латвия ССР	99,5	136
Қирғизистон ССР	103	140
Тожикистон ССР	97	119
Арманистон ССР	99,8	126
Туркманистон ССР	100,2	118
Эстония ССР	97	125

Қурилиш-монтаж ишлари плани СССР Транспорт қурилиши министрлиги томонидан 103 процент бажарилди, СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Главдорстрой томонидан 97 процент бажарилди.

Қурилишда типовой проектлар кўпроқ ишлатиладиган бўлди, индустриал методлар кенгроқ қўлланилди. Йиғма темир-бетон конструкциялар ва деталлар ишлатилиши анча кўпайди, бу конструкция ва деталларни ишлаб чиқариш 1956 йилга нисбатан 52 процент кўпайди, бироқ баъзи иттифоқчи республикаларда, шу жумладан РСФСР, БССР ва Қозоғистон ССР да шу конструкция ва деталларни ишлаб чиқариш бўйича план топшириқлари тўла бажарилмаган. Кўпгина саноат ва маданий-маиший объектлар қурилиши бир қанча ҳолларда узоққа чўзилиб кетиб, бунинг натижасида объектларни ишга тушириш муддатлари бажарилмай қолган.

Ўтган йили қурилиш ташкилотларининг кўп қисми рентабель ишлаган. Қурилиш ташкилотлари қурилиш ва монтаж ишларининг таннархини 1956 йилга нисбатан бир процент камайтирганлар, бироқ қурилиш қимматини камайтириш бўйича план топшириғи тўла бажарилмаган.

VI.

ИШЧИ ВА ХИЗМАТЧИЛАРНИНГ СОНИ ҲАМДА МЕҲНАТ УНУМДОРЛИГИНИНГ ЎСИШИ

СССР халқ хўжалигидаги ишчи ва хизматчиларнинг сони 1957 йил охирида 52 миллион 100 минг кишини ташкил этди ҳамда 1956 йилнинг охиридагига нисбатан 2 миллион 100 минг киши ортиқ бўлди.

Ишлаб чиқариш тармоқларида — саноатда, қурилишда, совхозларда, транспорт ва алоқада ишчиларнинг, шунингдек инженер-техник ходимларнинг ва бошқа мутахассисларнинг умумий сони бир йил ичида қарийб 1 миллион 700 минг киши кўпайди.

Мактаблар, ўқув юртлари, илмий-текшириш, маданий-оқартув, даволаш ва санатория-курорт муассасалари ходимларининг сони бир йил ичида 300 минг киши, савдо ходимлари, уй-жой-коммунал хўжалиги ходимларининг сони 100 минг кишидан ортиқ кўпайди.

Министрликлар, идоралар ва бошқа бошқарув ташкилотлари аппаратидаги ходимларнинг сони янги ташкил қилинган Халқ хўжалиги кенгашлари аппаратини ҳисобга олганда, бир йил ичида 56 минг киши қисқартирилди. Бунинг натижасида бўшаган ходимлар бевосита ишлаб чиқаришга кўчирилди.

Бундан илгариги йиллардаги каби 1957 йилда ҳам мамлакатда ишсизлик бўлмади.

Ўтган йил техника билим юртларини, ҳунар, темир йўл ва кон саноати билим юртларини, фабрика-завод таълими мактабларини, қурилиш ва кон саноати мактабларини, қишлоқ хўжалигини механизациялаш билим юртларини 686 минг малакали ёш ишчилар битириб чиқди. Булардан 361 минг киши саноатга, қурилиш ва транспортга ҳамда 325 минг киши қишлоқ хўжалигига ишга юборилди.

7 миллион 800 минг ишчи ва хизматчи якка-бригада тартибида шогирдлик қилиш ва курсларда ўқиш йўли билан ўтган йил ўз малакаларини оширдилар ва янги ҳунар ўргандилар.

1957 йилда саноат ва қурилишда меҳнат унумдорлигини ошириш плани ошириб бажарилди.

Ишчиларнинг меҳнат унумдорлиги 1956 йилдагига нисбатан саноатда 6,5 процент ва қурилишда 10 процент ошди. Шу билан бирга, 1957 йилнинг иккинчи ярмида меҳнат унумдорлиги бундан олдинги йилнинг тегишли давридагига нисбатан саноатда 7,2 процент ва қурилишда 11 процент ўсди.

Давлат саноати ишчиларининг меҳнат унумдорлиги 1956 йилдагига нисбатан: қора металлургияда 5 процент (1957 йилнинг иккинчи ярмида иш куни қисқартирилгани ҳолда), рангли металлургияда 11 процент, кўмир саноатида 2,4 процент (Донбасс кўмирчиларининг иш куни қисқартирилгани ҳолда), нефть чиқариш саноатида 15 процент, химия ва резина саноатида 7 процент, машинасозлик ва металл ишлаш саноатида 9 процент, енгил саноатда 4 процент ва озиқ-овқат саноатида 6 процент ошди.

Саноатдаги ишчиларнинг меҳнат унумдорлигини ошириш плани ҳамма иттифоқчи республикаларда ошириб бажарилди.

Иттифоқчи республикаларда саноат ишчилари меҳнат унумдорлигининг ўсишини қуйидаги маълумотлардан кўриш мумкин:

	1957 йилда 1956 йилдагига нисбатан процент ҳисобида		1957 йилда 1956 йилдагига нисбатан процент ҳисобида
РСФСР	107	Молдавия ССР	109
Украина ССР	105	Латвия ССР	110
Белоруссия ССР	109	Қирғизистон ССР	105
Ўзбекистон ССР	106	Тожикистон ССР	103
Қозоғистон ССР	105	Арманистон ССР	102
Грузия ССР	102	Туркманистон ССР	103
Озарбайжон ССР	104	Эстония ССР	109
Литва ССР	114		

VII.

МИЛЛИЙ ДАРОМАДНИНГ ЎСИШИ ҲАМДА ХАЛҚ ТУРМУШИ МОДДИЙ ФАРОВОНЛИГИНИНГ ВА МАДАНИЙ САВИЯСИНИНГ ОШУВИ

1957 йилда халқ турмушининг моддий фаровонлиги ва маданий савиясини янада оширишга муваффақ бўлинди. **СССРнинг миллий даромади таққосланадиган нархларда 1957 йилда 1956 йилдагига нисбатан 6 процент ўсди.**

Ўтган йил Партия ва Ҳукумат совет халқининг моддий фаровонлигини ва маданий савиясини янада оширишга қаратилган бир қанча катта тадбирларни амалга оширдилар.

1957 йил 1 январдан бошлаб кам ҳақ олувчи ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақи оширилди ҳамда улардан солиқ олинмайдиган бўлди. СССРнинг бўйдоқ, ёлғиз ва оиласи кам сонли бўлган гражданларидан олинадиган солиқдан болалари бўлган ишчи, хизматчи ва бошқа гражданлар, шунингдек ёлғиз хотинлар 1958 йил 1 январдан бошлаб озод қилиндилар.

1957 йилда саноат ишчиларини қисқартирилган иш кунига ўтказиш давом этди. 1956 йил тўртинчи кварталида Донбасс ва Львов-Волинь кўмир ҳавзасидаги кўмир шахталарининг ер остида ишловчи ишчилари қисқартирилган иш кунига ўтказилган бўлса, 1957 йилда қора металлургиянинг кон-руда, металлургия ва кокс-химия корхоналари ишчилари ва хизматчилари ҳамда айрим корхоналарнинг ва бошқа саноат тармоқларининг ишчи ва хизматчилари қисқартирилган (етти ва олти соатлик) иш кунига кўчирилди. Ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақи камайтирилмагани ҳолда қисқартирилган иш кунига ўтказилди. Шу билан бирга, қора металлургия корхоналарида, Донбасс ва Львов-Волинь кўмир ҳавзаси шахталарида, шунингдек бошқа саноат тармоқларининг айрим корхоналарида қисқартирилган иш кунига ўтилганлан кейин тариф ставкалари ва меҳнатга ҳақ тўлашнинг бошқа шартлари қайта кўриб чиқиб оширилганлиги ва меҳнат унумдорлигининг ўсиши муносабати билан ишчиларнинг иш ҳақи кўпайди.

Давлат пенсиялари тўғрисидаги Қонунга мувофиқ, пенсиялар тўлаш учун давлат харажатлари анча ўсди. 1957 йилда аҳоли 1956 йилдаги 36.5 миллиард сўм ўрнига 57.9 миллиард сўм миқдорида, ёки 21.4 миллиард сўм ортиқ пенсиялар олди.

Ўтган йиллардаги каби аҳоли давлат ҳисобига нафақалар олиб турди ҳамда ишчи ва хизматчиларга социал страхование бўйича ҳақ тўланиб турди, социал таъминот бўйича пенсиялар, кўп болали ва ёлғиз оналарга нафақа, ўқувчиларга стипендиялар тўланиб турди, аҳолига текин медицина ёрдами берилди, текин ва енгил шартлар билан санаторийларга ва дам олиш уйларига путёвкалар берилиб турди. Бепул ўқиш ва малакани ошириш тадбирларидан ҳамда бошқа бир қанча тўловлар ва имтиёзлардан аҳоли фойдаланиб турди. Бундан ташқари, ҳамма ишчи ва хизматчилар иш ҳақлари сақлангани ҳолда камида икки ҳафталик муддат билан, бир қанча касблардаги ходимлар эса бундан ҳам кўпроқ бўлган отпуска олдилар. **1957 йилда аҳоли ҳаммаси бўлиб 201 миллиард сўмликдан кўпроқ, яъни 1956 йилдагига нисбатан деярлик 33 миллиард сўм ёки 19 процент ортиқ миқдорда ана шу тўлов ва имтиёзларни олди.**

1957 йилда заёмга ёзилиш бўйича аҳолидан олинган тўловларнинг 1956 йилдагига нисбатан 14.4 миллиард сўм миқдорида камайтирилганлиги ҳамда келгусида давлат заёмларига ёзилишнинг тамомила бекор қилинганлиги аҳолининг даромадини оширишга қаратилган муҳим тадбир бўлди.

Колхоз ва совхозларда товар маҳсулотининг ўсиши колхозчилар, ишчи ва хизматчилар хўжаликларининг давлатга мажбурий суратда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етказиб беришларини 1958 йилдан бошлаб бекор қилишга имкон берди, улар шу туфайли йилига 3 миллиард сўмдан ортиқ фойда кўрадилар.

Товар маҳсулотининг ўсганлиги, шунингдек 1956-1957 йилларда қишлоқ хўжалик махсулотларини тайёрлаш ва харид қилиш давлат нархлари оширилганлиги натижасида колхозларнинг ва колхозчиларнинг пул даромадлари анча кўпайди. **Давлатга топширилган ва сотилган маҳсулотларнинг нархи ошганлиги хисобигагина колхозлар ва колхозчилар 1957 йилда 1952 йилдагига нисбатан қарийб 50 миллиард сўм ортиқ пул олдилар. Давлатга топширилган ва сотилган махсулот хажмининг кўпайганлигини ҳисобга олсак, колхозларнинг ва аҳолининг 1952 йилдан 1957 йилгача олган даромади 64 миллиард сўм кўпайди.**

Колхозларнинг пул даромади ҳар колхоз хонадонига хисблаганда, 1956 йилдагига нисбатан дастлабки маълумотларга қараганда 6 процент, 1952 йилдагига нисбатан 2.4 баравар кўпайди.

Ишчилар, хизматчилар ва деҳқонларнинг пул даромади ўсганлиги муносабати билан аҳолининг омонат кассаларидаги омонат пуллари бир йил ичида 16,8 миллиард сўм кўпайди.

Миллий даромаднинг ўсиши ҳамда совет халқининг моддий фаровонлигини ошириш соҳасида Партия ва Ҳукумат томонидан ўтказилган тадбирлар натижасида меҳнаткашларнинг реал даромадлари ошди. **Ишчи ва хизматчиларнинг реал даромадлари ҳар бир ишловчига ҳисоблаганда 1957 йилда 1956 йилдагига нисбатан 7 процент, деҳқонларнинг пул ва натура даромадлари эса, ҳар бир ишловчига ҳисоблаганда 5 процент кўпайди.**

Давлат ва кооператив савдосида аҳолига товарлар сотиш анча кўпайди. Чакана товар обороти йиллик плани муддатидан илгари бажарилди. **1957 йилда давлат ва кооператив савдосида (Центросоюзнинг комиссион савдоси бу ҳисобга кирмайди) чакана товар оборотининг умумий ҳажми 616,5 миллиард сўмни ташкил қилди ва 1956 йилдагига нисбатан таққосланадиган нархларда йиллик план билан кўзда тутилган 10 процент ўрнига 14 процент кўпайди.** Қишлоқ жойларида савдо-сотиқ қилувчи матлубот кооперациясининг чакана товар обороти 17 процент ўсди. Центросоюзнинг комиссион савдо обороти 7,7 миллиард сўмни ташкил қилди ва 1956 йилдагига нисбатан таққосланадиган нархларда 26 процент ўсди.

1957 йилда аҳолига планда кўзда тутилганидан 19,5 миллиард сўм ортиқ ва 1956 йилдагига нисбатан 75,7 миллиард сўм кўпроқ товарлар сотилди. Умумий овқатланиш корхоналарининг товар обороти 1956 йилдагига нисбатан 4 процент ўсди.

(ОХИРИ ИККИНЧИ БЕТДА)

---

*) Боши «Тошкент ҳақиқати»нинг 28 январь сонида босилган.

СССР халқ хўжалигини ривожлантириш давлат планининг 1957 йилда бажарилиш якунлари тўғрисида

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Марказий Статистика бошқармасининг ахбороти

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

Иттифоқчи республикаларда чакана товар обороти йиллик планининг бажарилишини қуйидаги маълумотлардан кўриш мумкин:

	1957 йилда чакана товар обороти йиллик планининг бажарилиш проценти	1957 йилда сотилган товарлар 1956 йилдагига нисбатан процент ҳисобида
РСФСР	102	113
Украина ССР	105	117
Белоруссия ССР	107	119
Ўзбекистон ССР	103	119
Қозоғистон ССР	104	116
Грузия ССР	106	113
Озарбайжон ССР	106	113
Литва ССР	114	122
Молдавия ССР	108	120
Латвия ССР	111	118
Қирғизистон ССР	107	117
Тожикистон ССР	103	113
Арманистон ССР	110	117
Туркманистон ССР	106	117
Эстония ССР	109	115

Давлат ва кооператив савдосида товарларнинг айрим турларини сотиш қуйидагича ўзгарди:

	1957 йилда сотилган товарлар 1956 йилдагига нисбатан процент ҳисобида
Гўшт, колбасалар ва гўшт маҳсулотлари	119
Балиқ маҳсулотлари	108
Мол ёғи	110
Сут ва сут маҳсулотлари	127
Пишлоқ	113
Тухум	120
Қанд-шакар	108
Кондитер моллари	108
Чой	108
Сабзавот	104
Мевалар	135
Ип-газламалар	102
Жун газламалар	120
Шойи газламалар	121
Зиғир толасидан тўқилган газламалар	122
Кийим-кечак	118
Трикотаж буюмлар	125
Пайпоқлар	115
Кўн пойафзал	118
Кигиз пойафзал	102
Резина пойафзал	108
Совун	108
Мебель	116
Қўл соатлари	130
Тикув машиналари	118
Холодильниклар	137
Кир ювиш машиналари	202
Пилесослар	163
Фотоаппаратлар	113
Мотоцикллар	110
Велосипедлар	112
Радиоприёмниклар	92
Телевизорлар	112

Аҳолига ва колхозларга ишлаб чиқариш учун зарур бўлган товарлар сотиш қуйидаги миқдорларда кўпайди: цемент — 23 процент, шифер — 30 процент, томга ёпиладиган юмшоқ материаллар — 22 процент, михлар — 16 процент, дераза ойнаси — 12 процент, юк автомобиллари — 2 процент, ёғоч-тахта — 3 процент, стандарт уйлар — 25 процент кўпроқ сотилди ва шу билан бирга иморатбоп ёғоч сотиш бирмунча камайди.

Халқ истеъмоли товарларини сотиш анча кўпайганига қарамай, аҳолининг баъзи товарларга, жумладан, ип-газламаларга ва кўн пойафзалга бўлган эҳтиёжлари ҳали ҳам тўла қондирилмади. Аҳолининг ва колхозларнинг бинокорлик материалларига ва ёқилғига бўлган талаби ҳам тўла қондирилмади. Уй-жой қурилишининг анча ўсганлиги натижасида аҳолининг мебелга бўлган эҳтиёжи ғоят ўсди, ҳолбуки, аҳолининг мебелга бўлган эҳтиёжи етарли қондирилмаётир.

Чакана савдо ва умумий овқатланиш корхоналарининг сони кўпайди, лекин мавжуд савдо шохобчалари ҳали ҳам етарлик эмас.

Товар оборотининг анча ўсганлиги ва аҳолининг омонат кассаларига қўйган пуллари кўпайганлиги мамлакатда пул муомаласининг янада мустаҳкамланишини таъминлади.

Социалистик маданиятнинг ҳамма соҳаларида янада муваффақиятларга эришилди.

СССРда ўқиётганларнинг сони, шу жумладан, ҳамма турдаги мактабларда ўқиётганларнинг сони 1957 йилда 50 миллион кишидан ортиқ бўлди. 1957/58 ўқув йилида умумий таълим мактабларида ўқиётганларнинг сони бундан аввалги ўқув йилидагига нисбатан 500 минг киши кўпайди. Шу давр ичида 1.700 янги ўрта мактаб очилди. 1957 йилда 1 миллион 500 киши ўрта мактабларни битириб чиқди ва етуклик аттестати олди.

Олий ўқув юртларида (шу жумладан сиртқи олий ўқув юртларида) 2 миллиондан ортиқ студент ўқиди. Ўтган йил олий ўқув юртларининг кундузги бўлимларига қабул қилинган студентларнинг 27 проценти ўрта мактабни битиргандан кейин амалий иш стажига эга бўлган ёшлардан иборатдир.

Техникумларда ва бошқа ўрта махсус ўқув юртларида (шу жумладан сиртқи ўқув юртларида) 2 миллионга яқин киши ўқиди.

1957 йилда 3 миллион 500 мингдан ортиқ киши ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда олий ва ўрта махсус ўқув юртларида, ишчи ва қишлоқ ёшларининг умумий таълим мактабларида ҳамда катталар мактабларида ўқиди.

Олий ўқув юртлари ва махсус ўрта ўқув юртлари бир йил ичида 770 мингдан ортиқ ёш мутахассисларни тайёрлаб чиқардилар.

Ўтган йил бир қанча янги олий ўқув юртлари барпо этилди. Бошқирдистон АССРда, Кабарда-Балкар АССРда, Доғистон АССРда ва Мордва АССРда университетлар ташкил қилинди.

Саноат ва қурилишни бошқаришни янада такомиллаштириш тўғрисидаги қонунга мувофиқ, шунингдек иттифоқчи республикалар ҳуқуқларининг кенгайтирилганлиги муносабати билан 1957 йилда 170 дан ортиқ илмий-текшириш институтлари ва бошқа илмий муассасалар уларнинг фаолиятини халқ хўжалигининг конкрет эҳтиёжларига якинлаштириш мақсадида иттифоқчи республикалар Министрлар Советлари қарамоғига топширилди. Сибирь ва Узоқ Шарқдаги ишлаб чиқарувчи кучларни тез ривожлантириш мақсадида янги йирик илмий маркази — СССР Фанлар академиясининг Сибирь бўлимини ташкил этишга киришилди. Украина ССРда, Белоруссия ССРда, Ўзбекистон ССРда, Қозоғистон ССРда ва Грузия ССРда қишлоқ хўжалик фанлари академиялари тузилди.

Мамлакатдаги илмий ходимларнинг умумий сони 260 минг кишидан ортиқ бўлиб, 1956 йилдагига нисбатан қарийб 9 процент кўпайди. Шу билан бирга техника ва физика-математика фанлари соҳасидаги илмий ходимларнинг сони 12 процент кўпайди. 96 мингдан ортиқ илмий ходимлар фан доктори ёки фан кандидати илмий даражасига эга.

Кино янада ривожланди. Ўтган йил 141 та янги тўламетражли фильм, шу жумладан 99 бадиий фильм ва 42 хроника-ҳужжатли ва илмий-оммабоп фильм, шунингдек 530 дан ортиқ қисқаметражли фильм ишлаб чиқарилди. Киножурналлар бу ҳисобга кирмайди. 1957 йилнинг охирига келиб, киноустановкалар сони 69 мингга етди ва бундан аввалги йилдагига нисбатан 6 минг ортди. 1957 йилда киносеансларни тамоша қилганлар сони 3 миллиарддан зиёд бўлди ва аввалги йилдагига нисбатан тахминан 200 миллион кўпайди.

Ўтган йил нашр этилган китоблар сони 1,1 миллиард нусхани ташкил этди; газеталар, журналлар ва бошқа вақтли матбуот тиражи ортди.

1957 йилда аҳолига медицина ёрдами кўрсатиш янада яхшилана ва ривожлана борди. Касалхоналар, туғруқхоналар, диспансерлар, болалар яслилари, болалар боғчалари сони кўпайди. Санитария-профилактика муассасалари, хотинлар ва болалар консультациялари, санаторийлар ва бошқа соғлиқни сақлаш муассасалари тармоқлари кенгайтирилди. Касалхона муассасаларидаги ўринлар сони 1956 йилдагига нисбатан 80 мингдан зиёд кўпайди, болаларнинг доимий яслиларидаги ўринлар сони 82 минг, санаторийлардаги ўринларнинг сони қарийб 8 минг кўпайди. Врачлар сони қарийб 17 минг кўпайди. Дори-дармонлар, медицина ускуналари ва инструментлари ишлаб чиқариш бундан олдинги йилдагига нисбатан 18 процент ортди.

Ўтган йил ёзда 6 миллиондан ортиқ болалар ва ўсмирлар пионер лагерларида, болалар санаторийларида, экскурсия-туристик базаларда дам олдилар ёки ёз даврида болалар боғчалари, болалар уйлари ва болалар яслилари билан бирга боғларга кўчиб чиқдилар.

Уй-жой ва маданий-маиший қурилиш ҳажми анча ўсди.

Совет бинокорлари меҳнаткашлар кенг оммасининг актив иштироки билан уй-жой қурилишида катта муваффақиятларга эришдилар. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети «СССРда уй-жой қурилишини ривожлантириш тўғрисида» 1957 йил 31 июлда чиқарган қарорларида яқин 10-12 йил ичида мамлакатда уй-жойларга бўлган эҳтиёжни тўла равишда қондириш вазифасини илгари сурдилар. Шу қарорга мувофиқ, давлат томонидан капитал маблағ сарфлаш ҳисобига, шунингдек аҳолининг маблағлари ҳисобига ва давлат кредити ёрдами билан шаҳарларда, ишчи посёлкаларида, МТС, совхоз ва ўрмончилик хўжаликларида уй-жойлар қуриш ва фойдаланишга топшириш юзасидан 1957 йил учун белгиланган топшириқ жами 46 миллион квадрат метрдан 47 миллион квадрат метргача оширилган эди. Бу топшириқ ошириб бажарилди. 1957 йилда ҳаммаси бўлиб 48 миллион квадрат метрдан ортиқ уй-жойлар фойдаланишга топширилди (колхозчиларнинг ўзлари ва қишлоқ интеллигенцияси томонидан олиб борилаётган қурилишлар бу ҳисобга кирмайди); шу билан бирга халқ қурилиши методи билан жами 3 миллион квадрат метр уй-жойлар қурилди ва фойдаланишга топширилди.

Бундан ташқари, ўтган йилда колхозчилар ва қишлоқ интеллигенцияси 770 минг уй-жой қурдилар.

Уй-жой қурилиши соҳасида белгиланган топшириқ умуман СССРда ошириб бажарилгани ҳолда, Белоруссия, Қозоғистон, Литва, Молдавия ва Арманистон ССРда уй-жой қурилиши плани бирмунча кам бажарилди. Бу республикаларда гарчи 1956 йилдагига нисбатан анча кўпроқ уй-жойлар қурилган бўлса ҳам, план бажарилмади.

1957 йилда мактаблар, касалхоналар қурилишига ҳамда болалар муассасалари қурилишига 33 процент кўпроқ капитал маблағ сарфланди.

Ишга туширилган умумий таълим мактаблари 16 процент, касалхона ва поликлиникалар 40 процент, болалар боғчалари 21 процент, болалар яслилари 30 процент кўпайди. Шунингдек кўп кинотеатрлар, клублар, спорт иншоотлари ва бошқа маданий-маиший муассасаларнинг бинолари ҳам ишга туширилди. Бироқ, бу объектларни ишга тушириш плани тўла бажарилмади.

Ўтган йил шаҳарларни, посёлкаларни ва қишлоқ район марказларини обод қилиш, мавжуд коммунал корхоналарни — водопроводларни, канализацияни, ҳаммомларни, кирхоналарни кенгайтириш ҳамда янгиларини қуриш, трамвай, троллейбус ва автобус қатновини кенгайтириш, уй-жой биноларини теплофикация ва газификация қилиш ишлари давом эттирилди.

1957 йилда чет мамлакатлар билан иқтисодий алоқаларни кенгайтириш давом эттирилди. **СССРнинг ташқи савдо обороти 1956 йилдаги 29 миллиард сўм ўрнига қарийб 33 миллиард сўмни ташкил этди, яъни 13 процент ўсди.**

* * *

Улуғ Октябрь социалистик революциясига қирқ йил тўлган 1957 йилда СССР халқ хўжалигини ривожлантириш давлат планининг бажарилиши якунлари СССР социалистик экономикасининг тўхтовсиз ўсиб бораётганлигидан далолат беради ҳамда совет халқи КПСС XX съездининг қарорларини амалга ошира бориб, халқ хўжалигининг барча тармоқларини ривожлантиришда, ўз моддий фаровонлигини ва маданий савиясини янада оширишда янги муваффақиятларга эришганлигини кўрсатади.

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Марказий Статистика бошқармаси

ХАЛҚАРО АҲВОЛНИНГ БАЪЗИ МАСАЛАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Белоруссия ССР қишлоқ хўжалик илғорлари кенгашида 1958 йил 22 январда ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

Ўртоқлар! Халқаро вазият ҳозирги вақтда қанчалик ўзгарганлиги, халқаро аҳвол бундан бир йил олдингига нисбатан қандай яхшиланганлиги ўзларингизга маълум. Венгриянинг илгариги раҳбарлари йўл қўйган хатолар натижасида 1956 йилнинг охирида Венгрияда маълум воқеалар рўй берди. Контрреволюцион унсурлар халқаро реакциянинг мададига таяниб, Венгрияда халқ ҳокимиятини ағдаришга ва у ерда капиталистик, фашизм тартибларини тиклашга уриниб кўрдилар. Бошқа баъзи халқ демократияси мамлакатларида, аввало Польшада ҳам маълум қийинчиликлар бўлди.

Империалистик давлатлар социалистик мамлакатларга қарши ўз мақсадлари йўлида бундан фойдаланмоқ учун ҳамма чораларни кўрдилар. Реакцион қузғунлар хурсандликларидан тўлиб-тошиб, коммунизмнинг кризиси, барбод бўлиши бошланди, Совет Иттифоқи ва халқ демократияси мамлакатлари ўзлари енга олмайдиган қийинчиликларга дуч келиб қолдилар, деб бутун дунёга қақиллаб жар солдилар.

Ғарб давлатларининг агрессив кучлари, энди Яқин ва Ўрта Шарқдаги вазиятни ўзгартирмоқ, миллий озодлик ҳаракати кучайиб кетганлиги, жаҳон социалистик системасининг кучлари ўсиб кетганлиги сабабли Яқин ва Узоқ Шарқда жуда бўшашиб қолган мустамлакачилик позицияларини мустаҳкамламоқ учун ўзларига қулай пайт келди деб ўйладилар. Англия, Франциянинг, шунингдек Исроилнинг ўша вақтдаги ҳукуматлари Мисрга қарши ҳарбий авантюра бошладилар. Империалистларнинг бу авантюраси оқибат натижада нима билан тамом бўлганлиги маълум.

Венгриядаги контрреволюцион кучларга кўз тиккан империалистларнинг умидлари пуч бўлиб чиқди. Венгрия республикасининг ўртоқ Я. Кадар бошчилигидаги Революцион ишчи-деҳқон ҳукумати Венгрия ишчилар синфини, меҳнаткаш деҳқонларини, илғор зиёлиларини контрреволюцион кучларга қарши курашга сафарбар қилди. Бу ҳукумат ёрдам сўраб Совет Иттифоқига мурожаат қилди. Биз ҳам қардошларча ёрдам бердик. Венгриядаги контрреволюцион шайкалар уч кун ичидаёқ тормор келтирилди ва революцион тартиб тикланди. Совет Иттифоқи, барча социалистик мамлакатлар венгер халқига мамлакат экономикасини тиклаш ва янада ривожлантиришда дўстона ёрдам кўрсатдилар. Албатта, контрреволюциянинг ҳаракати сабабли Венгрияда вужудга келган жиддий иқтисодий қийинчиликлар ҳали ҳам бор ва халқ бу қийинчиликларни сезиб турипти, фашист исёнчилар томонидан мамлакат экономикасига етказилган зарарнинг ўрнини тўлдиришга мажбур бўлмоқда.

Польша Халқ Республикасида ҳали ҳам маълум қийинчиликлар бор, у ерда халқ демократик тузумини мустаҳкамлаш чоралари амалга оширилмоқда. Матбуот хабарларидан маълумки, Польша Бирлашган ишчи партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ В. Гомулканинг ва Министрлар Совети раиси ўртоқ Ю. Циранкевичнинг таклифига биноан яқинда мен Польша Халқ Республикасида уч кун меҳмон бўлдим ва у ерда Польша раҳбарлари билан дўстона суҳбатлар ўтказдим. Шу суҳбатлар натижасида менда шундай ишонч туғилдики, Польша Бирлашган ишчи партияси ўртоқ Гомулка бошчилигида ўз кучлари ва имкониятларидан тўғри фойдаланиб, мавжуд қийинчиликларни бартараф қила олади ва мамлакатнинг социалистик экономикасини ривожлантиришда, халқнинг фаровонлигини кўтаришда янги муваффақиятларга эриша олади.

Совет Иттифоқига, социалистик тузумимизнинг кучи ва мустаҳкамлигига империалистларнинг шубҳа билдириб қилган «пайғамбарлик»лари шармандаларча расво бўлди. Душманлар, Совет Иттифоқи ўрта ва олий таълим олаётган кишиларнинг сонини йилдан-йилга тобора кўпайтираётганлиги сабабли янги ички қийинчиликлар туғилади ва шу сабабли бу кишилар албатта коммунистик тузумга қарши чиқиб, империалистлар тушунган тарздаги «эркин» тузумга, яъни капиталистик тузумга интиладилар, деб қақиллаб жар солдилар.

Очнинг тушига ош киради дегандек, капиталистлар ҳам тушларида социалистик тузумнинг ҳалок бўлишини, коммунизмнинг ҳалок бўлишини кўрадилар. Лекин уларнинг ўзлари ҳам, неваралари ҳам, эвaралари ҳам буни кўришга асло муяссар бўлолмайдилар. **(Қарсаклар).**

Биз қишлоқ хўжалигимиздаги камчиликларни танқид қилганимизда империалистлар, энди большевиклар ўзларини ўнглаб ололмайдилар, Совет Иттифоқи қишлоқ хўжалиги «кризисига» учради, деб жар солдилар. Бу «кризисдан» қандай қилиб чиқиб олганлигимизни энди ҳамма кўриб турипти. Партиямиз мамлакатимиздаги мавжуд камчиликларни дадиллик билан танқид қилибгина қолмади, шу билан бирга социалистик қишлоқ хўжалигини юксалтиришнинг конкрет тадбирларини ҳам ишлаб чиқди. Партиямиз ишни шундай ташкил қилдики, натижада чорвачиликнинг энг муҳим бир қанча маҳсулотларини етиштиришни кўпайтиришнинг олти йилга мўлжалланган программаси уч йил ичида муваффақият билан амалга оширилди. Эндиликда ҳатто капиталистик давлатларнинг мамлакатимизга келиб кетаётган намояндалари ҳам бизнинг қишлоқ хўжалигимиз тўғрисида гапирганларида, «кризис» борлигидан оғиз очмайдиган бўлиб қолдилар, аксинча қишлоқ хўжалигимизнинг катта муваффақиятларга эришганлигини қайд қилмоқдалар.

Кейин биз саноат ва қурилишни бошқаришни қайта қуриш масаласини қўйганимизда капиталистлар, Совет Иттифоқидаги саноат ёмон ишлаётир ва большевиклар саноатни ривожлантиришдаги қийинчиликларни бартараф қилолмайдилар, деб яна жар сола бошлаган эдилар. Лекин орадан ярим йил ўтар-ўтмас, душманларимизнинг бу пайғамбарликлари ҳам пучга чиқди.

Социалистик тузум фан ва маданиятни ривожлантиришни таъминламайди, одамларнинг фаолиятини бўғиб қўяди, деб империалистлар айниқса кўп вайсадилар, бу ва бошқа шу каби бемаъни гапларга ўзларини ишонтириш билан бирга бошқаларни ҳам ишонтиришга уриндилар, шу бемаъни уйдирмаларни тарқатиб келдилар. Улар ўзларининг бу вайсашларига шу қадар маҳлиё бўлиб кетдиларки, ҳатто ўзлари ҳам бу уйдирмаларга ишонадиган бўлиб қолдилар. Дарвоқе, баъзан шундай бўлади: бир одам бир ёлғонни бир марта айтади, иккинчи марта такрорлайди, учинчи марта шу ёлғонни худди бўлган нарсадек ҳикоя қилади, чунки у ўзи ўйлаб чиқарган шу ёлғонга одатланиб қолади.

Аммо буржуазия тарқатаётган бу уйдирманинг ҳам куни тугади. Бирданига Совет Иттифоқида қитъалараро баллистик ракета учирилди, бу ракетанинг синовлари яхши натижалар берди. Эндиликда биз бунақа ракетани ер юзининг истаган жойига юборишга ва, агар керак бўлиб қолса, водород заряди солиб юборишга қурбимиз етади. Бу ҳақда эълон қилинган хабарни ишончсизлик билан кутиб олдилар ва бу воқеага, совет раҳбарлари ўз халқига далда бериб, ғарб давлатларининг ҳукуматларини қўрқитмоқчи, деган мазмунда баҳо бердилар. Лекин сал орада Совет Иттифоқи қитъалараро баллистик ракетадан фойдаланиб, Ернинг сунъий йўлдошини учирди. Бу йўлдош ер шари теварагида айланиб, уча берди ва кўриш қувватини йўқотмаган ҳар бир кимса осмонда унинг учганини бемалол кўра берди, шундан кейингина душманларимизнинг овозлари ўчди. Улар дастлаб салгина қўрқдилару, қутилдик деб ўйладилар. Ҳатто америкалик бир генерал, йўлдошни учириш учун унчалик ақл-фаросатнинг кераги йўқ, ҳар бир киши ҳам бир парча металлни олиб осмонга ирғита олади, деган гапларни айтди. Агар сен шунчалик доно ва шунчалик зўр бўлсанг қани ирғитиб кўр-чи. **(Залда жонланиш. Қарсаклар).** Америкалик генералнинг бу аҳмоқона гапидан бошқалар уёқда турсин, ҳатто америкаликларнинг ўзлари ҳам масхара қилиб кулдилар.

Ернинг биринчи сунъий йўлдоши учирилганидан кейин орадан бир ой ўтгач, оғирлиги 508 килограммдан кўпроқ бўлган ва Совет Иттифоқида қурилган иккинчи йўлдош учирилди, Ернинг сунъий йўлдошлари учирилганидан кейин ҳатто энг ашадди скептикларнинг ҳам совет фани, маданияти, техникасининг ҳолати тўғрисида уйдирмалар тарқатишлари учун асос қолмади.

Энди америкаликлар нима дейишлари керак эди? Улар бундай дедилар:

— Биз ҳам ўз йўлдошимизни учирамиз. Америкада ясалган, катталиги апельсинга баравар келадиган ва оғирлиги бир ярим килограммгача бўлган Ер сунъий йўлдошини фалон куни учирмоқчимиз, деб эълон қилдилар. Шу билан бирга улар, биз учирадиган йўлдош кўзга кўринмаслик даражада кичкина бўлади, деб ҳам айтдилар. Ҳақиқатан ҳам улар сунъий йўлдошни учиришга уриниб кўрдилар, лекин бу уринишларидан натижа чиқмади. Улар учирмоқчи бўлган йўлдош ҳавога кўтарилмай, турган жойидаёқ портлаб ракета билан бирга ёниб кетганлиги ҳақидаги кинофильм ҳозирги вақтда кўрсатилмоқда.

Ана шундан кейингина уларнинг: ростдан ҳам Совет Иттифоқи фан ва техникани ривожлантиришда АҚШдан ўзиб кетипти, Совет Иттифоқи инженерларни йилига АҚШдагига қараганда уч баравар кўп тайёрлаб чиқараётибди, деб эътироф қилишдан бошқа иложлари қолмади. Бироқ, шунда ҳам уларнинг ораларидан баъзи маҳмадоналар чиқиб, руслар йўлдошларни қуриш лойиҳасини америкаликлардан ўғирлаб олдилар, деб жар солишга киришдилар. Аммо америкаликларнинг ўзлари ўша бақироқларга савол бериб, агар руслар бизларнинг лойиҳаларимизни ўғирлаб, шу лойиҳалар асосида ракета қурган бўлсалар, йўлдошларни учирган бўлсалар, нега биз ўзимизнинг чертёжларимиз ва лойиҳаларимиздан фойдаланиб худди шундай ракета қилолмаётирмиз ва худди шундай сунъий йўлдошларни учиролмаётирмиз, деб сўрадилар. Шундай қилиб, бу сафар ҳам америкаликларнинг ўзлари мана шу навбатдаги аҳмоқликни калака қилдилар.

Шундан кейин янги бир даъвони ўйлаб топдилар: баъзи бировлар, баллистик ракетани қуришда русларга немислар ёрдам берди, деб даъво қилишга киришдилар. Руслар немис олимлари ва инженерларини асир қилиб олиб, уларнинг билимлари ва тажрибаларидан фойдаланган эмишлар. Лекин ақли расо кишилар яна савол бериб: агар немислар русларга ёрдам берган бўлса, нега немислар АҚШга ёрдам бермайдилар? деб сўрадилар. Ахир, Америка қўшинлари илмий-текшириш институтининг лабораториясини ва «ФАУ-2»нинг бош конструкторини асир қилиб олиб, Америкага олиб кетган эдилар-ку, ҳозир у АҚШда ракеталар яратиш устида ишламоқда-ку.

Шу нарса сир эмаски, бизда немисларнинг кичикроқ бир группаси ишлаганлиги рост, улар биз билан тузган шартномаларининг муддати тамом бўлганидан кейин Германияга қайтиб кетдилар ёки кетмоқдалар. Шу мутахассислар қайтиб бориб, ўзларининг билганларини айтиб берганларидан кейин, америкаликлар, энди биз Совет Иттифоқи ракетасозликни ривожлантириш ишида қандай даражага эришганлиги ҳақида аниқ маълумотга эга бўлдик, деб ўйладилар. Аммо биз сунъий йўлдошларни учирганимиздан кейин америкаликлар шовқин-сурон кўтара бошладилар:

«Бизни яна лақиллатишипти! Бизнинг олдимизга келган немислар руслар нима қилаётганлигидан бутунлай беҳабар экан. Немислар ракеталар қуришда қатнашмаган эканлар».

Совет системаси, социалистик тузум энг прогрессив тузум эканлигини, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини ривожлантиришга эркинлик бериб қўйганлигини, фан, санъат, маданиятнинг ривожланиши учун жуда қулай шарт-шароит вужудга келтирганлигини Совет Иттифоқи амалда исбот қилди. Мамлакатимиз Совет ҳокимиятининг қирқ йили мобайнида ўз тараққиётида жуда катта муваффақиятларга эришди. Мамлакатимиз фаннинг бир қанча муҳим соҳаларида Америка Қўшма Штатлари сингари жуда юксак даражада ривожланган капиталистик мамлакатдан ўзиб кетди. Совет Иттифоқида Ернинг жаҳонда биринчи сунъий йўлдошлари барпо қилинди ва муваффақиятли равишда учирилди. Лекин буни ҳам совет фани ва техникасининг, социалистик индустриямизнинг охирги сўзи деб асло айтиб бўлмайди, албатта. Иккинчи сунъий йўлдошнинг оғирлиги биринчи йўлдошникига қараганда олти баравардан зиёдроқ эканлиги ва ярим тоннадан ортиғроқ бўлганлиги бутун дунёни ҳайратда қолдирди. Лекин бу ҳам охирги чек эмас. Биз йўлдошнинг оғирлигини икки баравар ва ундан ҳам кўпроқ оширишимиз мумкин, чунки совет қитъалараро ракетаси бундан ҳам оғир йўлдошни яна ҳам баландга учирадиган жуда катта қувватга эгадир. Биз шундай қилишимиз ҳам эҳтимолдан ҳоли эмас. **(Гулдурос қарсаклар).**

Ракетасозлик, атом энергиясидан тинч мақсадларда фойдаланиш соҳасидаги, реактив самолётлар яратиш соҳасидаги муваффақиятларимиз империалистларни жиддий ташвишга солмоқда. Атоқли совет конструктори академик Туполев яратган «ТУ-104» реактив самолёти Совет Иттифоқида икки йилдан кўпроқ вақтдан бери пассажир йўлларида қатнаб турипти. Америкаликлар бундай самолётни 1959 йилдагина чиқармоқчилар. Бошқа капиталистик мамлакатларда ҳам бундай самолёт йўқ. Аммо биз тағин ҳам бақувватроқ бўлган «ТУ-114» самолётини, шунингдек бошқа атоқли совет авиаконструкторларининг янги бақувват самолётларини қуриб тайёрлаб қўйдик.

1956 йилнинг кўкламида Н. А. Булганин билан бирга Лондонда бўлиб, Иден, Ллойд, Макмиллан, Батлер ва бошқа инглиз давлат арбоблари билан музокаралар олиб борганимизда бизда турли масофаларга учаоладиган ракеталар борлигини буларга очиқ айтган эдик. Кейинроқ, Исроил, Англия ва Франция Мисрга ҳужум қилганларида, Совет ҳукумати Буюк Британия бош министрига юборган мактубида: агар ҳозирги замон қирғин қуролининг ҳамма турларига эга бўлган кучлироқ давлатлар Англияга ҳужум қилганида Англиянинг ўзи қандай аҳволга тушиб қолган бўлур эди, деб айтди. Ахир шундай мамлакатлар, дейилган эди шу мактубда, Англиянинг соҳилларига ҳарбий-денгиз флоти ёки ҳарбий-ҳаво флоти юбормасдан ҳам бошқа воситалардан, масалан, ракета техникасидан фойдаланишлари мумкин бўлур эди-ку.

Совет ҳукуматининг бу баёноти уларга таъсир қилди. Илгари улар, Совет Иттифоқининг қудратли ракета техникаси бор, деб ошкора айтганимизда, Совет раҳбарлари бизни қўрқитиш учунгина бу гапларни айтди, деб ўйлаган бўлсалар, керак. Лекин улар ҳақиқатан ҳам бизнинг шундай техникамиз борлигига кейин ўзлари қаноат ҳосил қилдилар. Шунинг учун ҳам бу баёнот уларга таъсир қилди. **(Қарсаклар).**

Ҳозирги вақтда империалистлар НАТОга ва бошқа агрессив блокларга аъзо бўлган мамлакатларнинг территорияларида атом базалари ва ракеталар учирадиган майдонлар қурамиз деб, Совет Иттифоқини ва бошқа тинчликсевар мамлакатларни қўрқитишга уринмоқдалар. Лекин уларда бундай базалар учун ракеталар ҳали йўқ ва бундай ракеталарни келгусида ясаш тайёргарлигини кўрмоқдалар. Демак, улар шу майдонларни керакли ракеталар билан таъминлай оладиган даражага етгунларича орада 2-3 йил ўтади. Аммо агар агрессорлар янги уруш очишга уринсалар, уларга қақшатғич зарба бермоқ учун ер юзининг истаган районига юборишимиз мумкин бўлган ракеталар ҳозирги кунда бизнинг қўлимизда бор. Демак, империалистлар бизни қўрқита олмайдилар. Совет кишилари қўрқадиган кишилардан эмас, ҳарбий авантюрага ишқивоз бўлганлар ўзлари тўғрисида бош қотирсинлар. Совет халқининг ор-номусини, озодлигини, мустақиллигини, улуғ ғалабаларини ҳимоя қиладиган нарсалар бизда бор. **(Гулдурос қарсаклар).**

Ўртоқлар! АҚШ давлат секретари Даллес жаноблари зўравонлик позициясига таянувчи сиёсатни пеш қилиб айниқса кўп гапираётир. У нуқул, АҚШ ўзини куч жиҳатидан Совет Иттифоқидан ҳеч шубҳасиз устун туради деб ҳисоблаганидагина Совет Иттифоқи билан гаплашиш мумкин, яъни ультиматумлар ва дўқларни ўртага қўйиб гаплашиш мумкин, деб гапиргани гапирган. Лекин биз бу гапларга жавобан, бу сиёсатингиз бемаъни сиёсат, деб ҳамиша айтиб келдик. АҚШнинг ҳукмрон доиралари ҳамиша ўзларини биздан кучлимиз деб ҳисоблаб келдилар. Аммо биз бу хусусда бошқача фикрдамиз. Совет сунъий йўлдошлари учирилгандан кейин бутун дунё, Совет Иттифоқи фан ва техниканинг кўп соҳаларида АҚШдан ўзиб кетди деб гапирадиган бўлиб қолди. Америкаликларнинг ўзлари ҳам: «Дарвоқе, биздан ўзиб кетишипти» деб айтишга мажбур бўлдилар.

Лекин, бизнинг ҳамиша айтиб келган ва айтаётган гапимиз шуки, бошқа гапларни қўйинг, муносабатларимизни яхшилайлик, савдо-сотиқ қилишайлик, илмий-маданий, спорт алоқаларини ривожлантирайлик. Бир-биримиз билан учрашиб, ҳал этиш пайти келган халқаро проблемаларни амалий муҳокама қилайлик, деяпмиз. Биз «совуқ урушни» ва зўр бериб қуролланишни тўхтатишни, зўравонлик сиёсатидан воз кечишни, урушни рўкач қилиб қўрқитиш сиёсатидан воз кечишни ва ўз муносабатларимизни тинч-тотув яшаш асосига қуришни таклиф қилиб келдик ва таклиф қилмоқдамиз. Энди АҚШнинг ҳукмрон доиралари, дастлаб биз Совет Иттифоқига етиб олишимиз керак, илмий муваффақиятлар соҳасида Совет Иттифоқи билан тенглашиб олганимиздан кейингина у билан гаплашсақ бўлади, деб айтмоқдалар.

Бундай сиёсатнинг асоссизлиги очиқ кўриниб турипти. Ахир бизга етиб олгунларича Совет Иттифоқи ҳам бир жойда тура бермайди-ку. Биз бир жойда индамай ўтириб чой ича вермаймиз. Биз ҳам ўзимизга етказмаслик учун баъзи ишларни қиламиз, албатта. Бинобарин, империалистларнинг бундай бемаъни сиёсати ҳар қандай оқибатларни келтириб чиқарадиган чексиз зўр бериб қуролланишгагина олиб келиши мумкин.

Монополистик доиралар халқаро кескинликнинг юмшашини истамаётирлар, «совуқ уруш» сиёсатидан воз кечишни истамаётирлар ва ҳал этиш пайти келган халқаро проблемаларни музокаралар олиб бориш йўли билан ҳал қилишга зўр бериб тўсқинлик қилмоқдалар. Улар ҳарбий васваса вазиятидан фойдаланиб, бойимоқдалар, аҳолидан тобора кўп солиқ олмоқдалар, самолётлар, тўплар, ракеталар, ҳарбий кемалар, атом қуроллари ишлаб чиқаришни авж олдириб, бениҳоя кўп фойда олмоқдалар.

Умуман айтганда, халқаро вазият мана шундай аҳволда турипти. Бир томондан, халқларнинг тинчликни ва халқаро хавфсизликни мустаҳкамлашга интилиши ёппасига ўсмоқда. Осиё ва Африка халқларининг мустамлакачиларга қарши курашдаги миллий озодлик ҳаракати янада ўсиб бормоқда ва уларнинг бирдамлиги мустаҳкамланмоқда. Осиё ва Африка мамлакатлари бирдамлигига бағишланган Қоҳира конференцияси шу нарсани яққол кўрсатдики, ҳозирги вақтда халқлар мустамлакачилик ва империалистик реакцияга қарши курашиш кучи ва истаги билан тўлиб тошганлар. Одамлар «совуқ уруш»га хотима беришни, зўр бериб қуролланишни тўхтатишни, атом ва водород қуролини тақиқлашни, инсониятни янги жаҳон уруши бошланиб кетиш хавфидан халос қилишни истайдилар.

(ДАВОМИ УЧИНЧИ БЕТДА)

ХАЛҚАРО АҲВОЛНИНГ БАЪЗИ МАСАЛАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Белоруссия ССР қишлоқ хўжалик илғорлари кенгашида 1958 йил 22 январда ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

Иккинчи томондан, империалистик давлатларнинг агрессив доиралари халқаро кескинликни кучайтиришга, миллион-миллион солиқ тўловчилар ҳисобига бир ховуч монополиячиларни бойитиш мақсадида зўр бериб қуролланишни давом эттиришга, зўравонлик позициясига таянувчи сиёсат асосида «совуқ урушни» кучайтиришга интилмоқдалар, империализмнинг барбод бўлаётган мустамлака системасини тўхтатиб қолишга, халқларнинг эркинлик ва мустақиллик йўлидаги миллий озодлик ҳаракатини бўғиб ташлашга уринмоқдалар. Империалистик мамлакатларнинг ҳукмрон доиралари ҳарбий блокларни янада мустаҳкамлаш сиёсатини ўтказмоқдалар. НАТО, Бағдод пакти, СЕАТО сингари барча агрессив блокларни Америка Қўшма Штатлари бошчилигида битта ҳарбий агрессив блок қилиб бирлаштиришга интилмоқдалар. Жаҳонга ҳукмрон бўлишга ҳозирги вақтда интилаётганларнинг бундай сиёсати Гитлер ва Муссолини машъум антикоминтерн пактини тузиб, Берлин — Рим— Токио ўқини тузиб ўтказиб келган ва зўравонликка асосланган сиёсатларини эслатмайдими?

Лекин фашистларнинг бу уриниши оқибат натижада нима билан тугаганлиги ҳаммага маълум. Гитлер, Муссолини ва бошқа фашист бошлиқларнинг ўз жинояткорона авантюралари билан жаҳонни безовта қилиб юрган вақтлар аллақачон йўқ бўлиб кетди. Совет Иттифоқи эса ўсиб мустаҳкамланиб бормоқда. Эндиликда коммунизм йўлидан бораётган мамлакат Совет Иттифоқининг якка ўзигина эмас. Европа ва Осиёдаги кўпгина мамлакатларнинг халқлари шу йўлга мустаҳкам тушиб олдилар ва шу йўлдан қатъият билан олға бормоқдалар. Эндиликда жаҳон социализм системаси тинчликнинг қудратли фактори бўлиб турибди.

Совет Иттифоқи тинчликсевар ташқи сиёсатни изчиллик билан ўтказиб келди ва ўтказмоқда. Совет ҳукумати бутун дунёда тинчликни таъминлашга интилиб, халқаро кескинликни юмшатиш масалаларига доир янги конкрет таклифларни илгари сурди. Совет ҳукумати Америка Қўшма Штатлари президенти Эйзенхауэр жанобларига, Буюк Британия бош министри Макмиллан жанобларига, Франция бош министри Гайяр жанобларига, Германия Федератив Республикаси канцлери Аденауэр жанобларига, НАТОда қатнашувчи ҳамма давлатлар ҳукуматларининг бошлиқларига, шунингдек Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо бўлган барча мамлакатларнинг ҳукуматларига мактублар билан мурожаат қилди.

Сизларга маълумки, Совет Иттифоқи бир қанча социалистик ва капиталистик давлатлар вакилларининг яқин 2-3 ой ичида юксак доирада кенгашини чақиришни, яъни энг муҳим ва ошиғич халқаро масалаларни муҳокама қилмоқ учун шу мамлакатларнинг масъул раҳбар давлат арбоблари кенгашини чақиришни таклиф этди. Нега биз шундай кенгаш чақиришни таклиф қилаётирмиз? Бунинг сабаби аввало шуки, музокаралар олиб бориш, буюк давлатлар орасига нифоқ солиб турган ҳозирги англашилмовчиликларни, ёки лоақал шу англашилмовчиликлардан баъзиларини осойишталик ва оқилона бартараф қилиш — агар тинчликка интиладиган бўлсак, бошқача натижанинг келиб чиқишини, уруш бошланиб кетишини истамайдиган бўлсак — ҳаммамиз тутишимиз мумкин бўлган бирдан-бир йўлдир.

Биз давлатлар раҳбар арбобларининг эътиборини аввало энг зарур масалаларга жалб қилишни зарур деб ҳисоблаймиз. Шундай қилинганидагина бутун халқаро вазиятни соғломлаштиришга негиз солинади. Биз худди шундай позицияда турибмиз — шундай учрашишни ташкил этиш ва ҳозир ҳал этиш мумкин бўлган масалаларни муҳокама қилиш керак, бундай масалалар, шу жумладан, жуда ҳам муҳим бўлган масалалар ҳозир мавжуддир. Биз ижобий натижаларга эришамиз деган ният билан шундай кенгашни чақиришни таклиф қилаётирмиз. Бундай кенгаш кескинликни юмшатишга олиб келиши, «совуқ урушни» батамом тугатиш учун шарт-шароит вужудга келтириши лозим. Бошқа проблемаларни музокараларнинг кейинроқ келадиган босқичларида муҳокама қилиш учун қолдириш мумкин бўлур эди. Ҳал этиш пайти келган халқаро масалаларни мана шундай босқичма-босқич, аста-секин кўриб чиқиш энг реалистик ва оқилона иш бўлади.

Лекин, афсуски, Ғарб мамлакатларининг ҳукмрон доиралари кескинликни юмшатишни истамаётирлар, «совуқ урушни» тугатишни ва зўр бериб қуролланишни тўхтатишни истамаётирлар, аксинча, улар битимга келиш қийин ва ҳатто мумкин бўлмайдиган масалаларни биринчи галда муҳокама қилишни таклиф этмоқдалар ва шу билан бирга бундай масалаларни ҳаттоки ультиматум шаклида қўймоқдалар. Улар, агар биз таклиф қилаётган масалалар ҳал қилинмайдиган бўлса, учрашишнинг ҳам кераги йўқ, Совет Иттифоқи билан бамаслаҳат бир фикрга келиб бўлмайди, деб айтмоқдалар.

Нега шундай қилинаётир? Кенгаш чақириш масаласига шундай нуқтаий назардан қараётган кишилар халқаро кескинликни юмшатишни истамасликлари устига, ҳатто бу кескинликни тағин ҳам кўпроқ кучайтириш, ҳарбий васвасани авж олдириш, шу тариқа бу кескинликдан, халқларнинг уруш ваҳимасидан қўрқаётганлигидан ўз мақсадлари йўлида, кўпроқ фойда орттириш йўлида фойдаланмоқ учун ҳамма чораларни кўрмоқдалар. Аммо бизлар, тинчлик тарафдорлари, юксак доирада учрашишни орқага сурмай, мана шундай учрашишни ташкил этишга, ҳал этиш пайти келган масалаларни, албатта ҳар иккала томоннинг истаги билан ҳал этишга ва шундай қилиб, давлатлар ўртасидаги муносабатларда маълум самимият вазиятини вужудга келтиришга интилмоқдамиз. Бундай самимият вазияти енгил кўклам шабадасининг аста-секин кучайишига ёрдам берган бўлур эди ва илиган ерда янги ниҳоллар тезроқ ўсиши, давлатлар ўртасида ишонч мустаҳкамланиши, тинчлик иши ўсиб маҳкамланиши учун музни эритиб, тегишли шароитни вужудга келтиришга ёрдам берган бўлур эди.

Халқаро кескинликнинг юмшатилишидан Совет Иттифоқи халқларигина эмас, шу билан бирга, Америка Қўшма Штатлари, Англия, Франция, Германия, бошқа ҳамма мамлакатларнинг халқлари ҳам манфаатдор эканлигига шак-шубҳа бўлиши мумкин эмас. Шунинг учун ҳам жаҳон жамоатчилиги ва бир қанча мамлакатларнинг ҳукуматлари Совет ҳукуматининг тинчликсевар янги таклифларини маъқуллаб кутиб олдилар.

Ҳиндистон бош министри Ж. Неру жаноблари Совет ҳукуматининг Мурожаатига юборган ўзининг жавоб мактубида бундай деди:

«Юксак доирадаги кенгаш ҳам матлуб ҳам зарурдир деган фикрингизга қўшиламиз. Бу кенгаш қатнашчилари оз ёки кўп бўлишидан қатъий назар, биз бундай кенгашни табриклаган бўлур эдик».

Дания бош министри Х. К. Хансен жаноблари Дания парламентида сўзлаган нутқида бундай деди:

«Биз, Дания томонидан, Шарқ билан Ғарб ўртасида юксак доирада кенгаш ўтказиш тўғрисидаги фикрга ижобий назар билан қараймиз ва ҳамма менинг бу фикримга қўшилади — деб ўйлайман. Бундай музокараларда қайси мамлакатлар иштирок қилиши тўғрисида ҳозирги пайтда ҳеч кимда бирор тасаввур бўлиши мумкин эмас, албатта. Лекин бу масала биз учун куннинг муҳим масаласи бўлиб қолса, у ҳолда бундай кенгашда қатнашмоқ учун таклифнома келган тақдирда биз бу таклифга ижобий жавоб беришимизга қарши ҳеч қандай эътироз туғилмайди деб ўйлайман».

Афғонистон бош министри М. Довуд жаноблари бундай деди:

«Афғонистон ҳукумати Совет ҳукуматининг буюк давлатлар бошлиқларининг шахсан учрашувларини кўзда тутувчи таклифларини қувватлаб, бу таклифларни халқаро кескинликни йўқотишга ва мавжуд қийинчиликларнинг кўпчилигини бартараф қилишга қаратилган фойдали ва оқилона тадбир деб ҳисоблайди».

Бошқа бир қанча давлатлар ҳукуматларининг жавоб мактубларида гарчи турли тарздаги фикрлар баён қилинган бўлса-да, лекин бу жавобларда ҳам юксак доирада кенгаш чақириш идеясига ижобий фикрлар айтилган.

Хўш, Ғарб давлатларининг раҳбарлари Совет Иттифоқининг таклифларига қандай жавоб қайтардилар? АҚШ президентининг «Мамлакат аҳволи тўғрисида» конгрессга юборган мактубида бундай дейилади:

«Биз айтмоқчи бўлган гапларнинг моҳияти мана бу: «Бизнинг олдимизда турган кескин проблемаларни ҳал қилишга доир оқибат натижада фақат битта қарорга келиш мумкин. Бутун дунё вайрон қилиш қуввати тобора ошиб бораётган қурол томонига бўлаётган ҳозирги шиддатли ҳаракатнинг пайини қирқиши ва бизнинг қадамларимизни узоқ давом қиладиган тинчлик йўлига қаттиқ буриб юборадиган бурилиш ясаши лозим.

Муваффақият қозонишга бўлган бизнинг энг улуғ умидимиз бутун дунёда эътироф қилинган фактдан иборатдир: бутун дунё одамлари одам бўлганликлари учун ҳам ҳамиша тинчликни истаб келдилар ва ҳозир ҳам тинчликни истайдилар.

Шундай қилиб, вазифа шуки, мана шу умумий интилишни амалий ишга айлантириш усулини топиш керак.

Бунинг учун тинчлик тўғрисида айтилаётган сўзларгина кифоя қилмайди. Бунинг учун тинчликка қаратилган ишлар қилиш керак бўлади».

Бутун иллат ҳам мана шундадир. Эйзенхауэр жаноблари нималарнидир шама қилади, ҳозир мен буни айтиб бераман.

Эйзенхауэр жанобларининг тинчлик тўғрисида гапирибгина қолмасдан, шу билан бирга, тинчликка қаратилган ишлар ҳам қилиниши керак, деган сўзларига қўшилиш мумкин. Лекин бу ишларни фақат совет томонигина эмас, шу билан бирга ҳар иккала томон ҳам қилиши керак. Совет Иттифоқи ўзининг тинчликка интилаётганлигини амалда исбот қилиб турипти. Бизнинг Ҳукуматимиз ўз қуролли кучларини ўз хоҳиши билан 1800 минг киши миқдорида камайтирди. Биз халқаро кескинликни юмшатишни ва «совуқ урушни» тўхтатишни таъминлайдиган бир қанча ташқи сиёсий тадбирларни амалга оширдик, Порккала-Уддаги ва Порт-Артурдаги ўз ҳарбий базаларимизни тугатдик, Германия Демократик Республикасидаги ўз қуролли кучларимизни 30 минг кишидан кўпроқ миқдорда камайтирдик, Австрия билан сулҳ шартномаси туздик, Япония билан бўлган уруш ҳолатини тугатдик, тинчлик ишини мустаҳкамламоқ учун кўп ишлар қилдик. Аммо АҚШ, Англия, Франция ҳукуматлари Совет Иттифоқининг тинчликсеварлик йўлидаги конкрет тадбирларига жавобан ҳозирча деярлик ҳеч бир иш қилганлари йўқ.

Хўш, президент жаноблари тинчликка қаратилган қандай ишлар тўғрисида гапираяпти? Дарҳақиқат АҚШ, Англия, Франция, Ғарбий Германия ҳукуматлари «совуқ уруш»ни тугатишга ва бутун дунёда мустаҳкам тинчлик ўрнатилишига ёрдам берадиган, яъни тинчликка қаратилган ишларга қачон ўз ҳиссаларини қўшадилар ва бу ишларга қачон киришадилар, деб жаҳон кутиб ётипти. Энг муҳими мана шу. **(Қарсаклар).**

Совет Иттифоқи тинчликни ва халқаро хавфсизликни мустаҳкамлашга ўзининг астойдил интилаётганлигини амалда кўрсатишни давом эттирмоқда. Совет ҳукумати СССР Олий Советининг қарорини амалга ошириб, ўз қуролли кучларини яна 300 минг киши миқдорида камайтириш, шу жумладан, Германия Демократик Республикасидан 41 мингдан кўпроқ ўз қўшинларини ва Венгриядан 17 мингдан кўпроқ ўз қўшинларини олиб чиқиб кетиш тўғрисида қарор қабул қилди.

Мана шунинг ўзи тинчликка қаратилган ишлар эмасми ахир, Эйзенхауэр, Даллес жаноблари ва бошқа жаноблар, мана шунинг ўзи «совуқ урушни» тугатишни ва халқаро кескинликни юмшатишни таъминлайдиган ва тинчликка қаратилган ишлар эмасми?

Лекин, яна бир марта уқтириб айтаманки, тинчликка қаратилган бундай ишлар фақат Совет Иттифоқи ва бошқа тинчликсевар мамлакатлар томонидангина эмас, шу билан бирга, Ғарбдаги барча давлатлар томонидан ҳам амалга оширилиши лозим. Шундагина, инсониятни тўлқинлантириб турган масалалар ҳақиқатан муваффақиятли ҳал қилинади деб тўла ишонч билан айтиш мумкин бўлади.

АҚШ президенти Совет ҳукуматининг 1957 йил 10 декабрдаги Мактубига юборган жавобида Ғарб билан Шарқ давлат арбобларининг кенгашини чақириш тўғрисида Совет ҳукуматининг таклифига рози бўлганлигини изҳор қилди.

Унинг мактубида бундай дейилади:

«Мен Сизнинг Мактубингизда тилга олинган таклифларни ва ўзим қўяётган таклифларни муҳокама қилмоқ учун, агар ўринли бўлса, биз муҳокама қилмоқчи бўлган у ёки бу масалада ўз масъулиятини англаётган бошқа давлатлар раҳбарларининг иштирокида совет раҳбарлари билан учрашишга тайёрман».

Бироқ, Эйзенхауэр жаноблари юксак доирада кенгаш ўтказмасдан олдин халқаро проблемаларни моҳият эътибори билан муҳокама қилмоқ учун ташқи ишлар министрларининг кенгашини чақиришни таклиф қилади. Унинг мактубида қилинган таклифда айтилишича, юксак доирада кенгаш чақириш олдидан «мураккаб масалалар олдин дипломатик йўллар билан ва ташқи ишлар министрларимиз томонидан ишлаб чиқилиши лозим, токи проблемалар бизларнинг ҳал қилишимизга мақбул бўладиган шаклда тақдим этиладиган бўлсин ва юксак доирадаги бундай учрашув бутун дунёда тинчлик ва адолат ишининг мустаҳкамланишига ҳақиқатан умид бағишлайди деган ишонч ҳосил қилишга имкон берадиган бўлсин».

Бунда ҳамма гап силлиққина бораётганга ўхшайди. Эйзенхауэр жаноблари ўз мактубида қуйидаги «тантанали ва қатъий гапларни» айтади:

«1. Қўшма Штатлар бирор коллектив мудофаа ташкилоти ёки шу ташкилот аъзоси — бирор давлат томонидан бўладиган ҳеч қандай агрессив ҳаракатни ҳеч қачон қўллаб-қувватламайди;

2. Қўшма Штатлар коллектив хавфсизликнинг регионал тадбирлари ўрнига Бирлашган Миллатларнинг коллектив хавфсизликка доир самарали тадбирлар системасини ривожлантиришга кўмаклашишга ҳамиша тайёрдир».

Эйзенхауэр жанобларининг бу баёнотини табрикламаслик мумкин эмас. Бироқ, бу гапларни президентнинг бундай кенгашда Шарқий Европа мамлакатлари тўғрисидаги, яъни халқ демократияси мамлакатлари тўғрисидаги масала муҳокама қилинсин, шунингдек, Германия Демократик Республикасини тугатиш мақсадида Германияни қайта бирлаштириш масаласи муҳокама қилинсин, деган талабларига қандай қилиб ёпиштириб бўлади?

Совет Иттифоқи Европадаги халқ демократияси мамлакатлари ҳақидаги масалага доир, шунингдек Германия масаласига ҳам доир ўз фикрларини неча марталаб баён қилди. Халқ демократияси мамлакатларининг халқлари ўзларининг ривожланиш йўлларини ўз ихтиёрлари билан танлаб олганлар.

Совет ҳукуматининг бу масалаларга доир нуқтаий назари АҚШ президентига маълум. Шундай бўлса ҳам Эйзенхауэр жаноблари ўз жавоб мактубида қуйидагиларни ёзади:

«Сизнинг ҳукуматингиз бу масалаларни муҳокама қилишга унчалик рози бўлмаётганлигини ва бу масалаларни халқаро аҳамиятга эга бўлган масалалар деб унчалик ҳисобламаётганлигини биламан...

Бу 1955 йилда Женевадаги кенгашимизда кўтарилган яна бир масала эди. Ўша вақтда сиз бу масалани кенгашимизда муҳокама қилмоқ учун асос йўқ, бундай муҳокама қилиш Шарқий Европа давлатларининг ички ишларига аралашишга олиб келган бўлур эди деган позицияда турган эдингиз.

Лекин кейинги воқеалар бу масалаларни муҳокама қилишни таклиф қилиб, Сизга мурожаат қилганимда, менинг ҳақли эканлигимни тасдиқламадими? Ҳеч сўзсиз, Венгрия воқеалари ва Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг бу масалага доир ҳақиқатда якдиллик билан қабул қилган қарори Шарқий Европадаги шароит бутун дунёда соф ички характердаги проблемага қараганда анча кенгроқ масала деб қаралаётганлигини кўрсатиб турипти. Энди биз бу масалани муҳокама қилайлик деб таклиф қилаётирман. Тинчлик ва адолат манфаатларини кўзлаб, кечиктириб бўлмайдиган бу масалани муҳокама қилиш ғоят зарур бўлиб қолди».

Хўш, Эйзенхауэр ва Даллес жанобларининг муддаоси нима? Афтидан, уларнинг муддаоси биз билан учрашиб, Совет Иттифоқидаги социалистик тузумни тугатиш, халқ демократияси мамлакатларидаги халқ демократик тузумни тугатиш тўғрисида гаплашиб олиш бўлса керак. Уларнинг муддаоси бизни социалистик қурилишдан воз кечтириш ва капиталистик тартибларни тиклашдан иборат эканлиги очиқ кўриниб турипти. Баъзи бировлар ҳатто шундай бемаъни гапларни айтмоқдаларки, социалистик мамлакатларнинг халқлари ўртасида, сизлар социализмга тарафдормисиз ёки капитализмга тарафдормисиз? деган масала юзасидан фикр сўрашни таклиф қилаётирлар.

Шу жанобларга шуни айтишим керакки, улар тарихни унутиб қўйганга ўхшайдилар. Совет Иттифоқи халқлари бу масалалар бўйича Америка Қўшма Штатлари билан, Германия билан, Франция билан, Англия билан, Япония билан ва бошқа давлатлар билан илгари учрашган эдилар. Мамлакатимизда Совет ҳокимияти ўрнатилганида, Совет Республикаси халқлари урушдан воз кечиб, Коммунистик партия ва унинг улуғ йўлбошчиси В. И. Ленин раҳбарлигида тинч социалистик қурилишга киришганларида, ўша мамлакатларнинг ҳукуматлари нималар қилган эдилар? Улар эндигина туғилган ёш Совет давлатини бешигида бўғиб ўлдирмоқ учун ўз қўшинларини бизнинг мамлакатимизга юборган эдилар. Англия ўз қўшинларини Архангельскка, Мурманскка, мамлакатимизнинг жанубига келтириб туширган эди. Қўшма Штатлар Архангельскка, Мурманскка ва Узоқ Шарққа, Япония-Владивостокка, Франция—Одессага ва мамлакатимизнинг шимолига ўз қўшинларини туширган эдилар, Германия Украинанинг энг муҳим районларини оккупация қилиб олган эди. Пильсудский Польшаси ўз қўшинларини Киевга юборган эди. 14 капиталистик давлат қўшинлари ҳали ўзини мустаҳкамлаб олмаган ёш Совет давлатига ҳужум қилган эди. Капитализмнинг тикланишини ким хоҳлайди-ю, ишчилар синфи билан меҳнаткаш деҳқонларнинг ғалабаларини ким қўллаб-қувватлайди, деган масала юзасидан умумхалқ фикрини сўраш ана ўша вақтда бошланган эди. **(Гулдурос қарсаклар).**

Мана шу умумхалқ фикрини сўраш уч йил давом қилди. Хўш, натижа нима бўлиб чиқди? Совет халқи ўз қонини тўкиб ва мисли кўрилмаган қийинчиликларга: очликка, қаҳратон совуқларга, муҳтожликларга бардош бериб, қўлига қурол олиб, курашиб, ўзининг жонажон Совет ҳокимиятини якдиллик билан ёқлаб овоз берди. Совет халқи Россиядаги ички контрреволюцияни ер билан яксон қилди ва Ватанимизнинг эркинлигига ҳамда мустақиллигига чанг солган чет эл интервенциячиларини ўзининг муқаддас еридан улоқтириб ташлади. **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

Жаноб империалистларга, мана шундай сиёсат тарафдорлари ва мухлисларига шунинг ўзи ноҳатки кифоя қилмаган бўлса? Халқимиз ўзининг социализмга тарафдорми, ёки капитализмга тарафдорми эканлигини ишонтирарли қилиб айтмадими, ахир? Ўша вақтда бизнинг мамлакатимизга бу қўшинларни ким юборган эди? Ўша вақтда Англия ҳукуматининг бошлиғи Ллойд Жорж эди. У. Черчилль эса ҳарбий министр эди, ўша вақтда Франциянинг президенти Пуанкаре эди, Клемансо эса бош министр ва ҳарбий министр эди; Америка Қўшма Штатларининг президенти Вудро Вильсон эди (кейин унинг ўрнига ким президент бўлганлиги ва совет халқи у билан бошлаган «музокараларини» ким билан тамомлаганлиги эсимда йўқ); Польшада пан Пильсудский ҳокимият тепасида эди. Совет халқи билан мана шундай «музокаралар» олиб боришга уринган ўша жанобларнинг кўплари оламдан ўтиб кетди, лекин баъзилари ҳали тирик. «Фикр сўраш» тарафдорлари бўлган ҳозирги зотлар Советлар Республикасига қарши интервенция ташкил қилганлар билан маслаҳатлашиб кўрсинлар, бундай «музокаралар» ва «Фикр сўраш»нинг оқибати нима бўлишини улар билан маслаҳатлашиб кўрсинлар. **(Гулдурос қарсаклар).**

Кейин, баъзи мамлакатларда фашистлар ҳокимият тепасига чиқиб олганларидан сўнг, улар ҳам мана шундай «Фикр сўраш»ни ташкил этишга уриниб кўрдилар. Гитлер коммунизмни емириб ташлайман деб коммунизмга уруш очди. У Германияда ҳокимиятни босиб олган кунидан бошлаб урушга тайёрланишга киришди. Америка Қўшма Штатларининг ва бошқа мамлакатларнинг монополистик группалари унга ёрдам бериб турдилар. Улар гитлерчилар Германиясини Совет Иттифоқига қарши қайраб солишга зўр бериб ҳаракат қилдилар. Фашистлар бизнинг Ватанимизга қабиҳлик билан разилона ҳужум қилдилар. Биз буни Аденауэр жанобларига эслатиб қўйишимиз лозим, эҳтимолки, у Совет Иттифоқига фашистлар Германиясининг ўзи босқинчилик билан ҳужум қилганлигини унутиб қўйган бўлса керак. Гитлер, Геббельс ва бошқалар, Совет Иттифоқи нимжон мамлакат, деб тозаям бақирган эдилар. Ғарбдаги баъзи сиёсий арбоблар фашист бошлиқларнинг қулоқларига шивирлаб, немис танклари Совет давлатининг танасига пичоқ мойни кесгандек кесиб киради, деб айтиб турдилар. Бундай сиёсат Гитлерни босқинчилик қилишга рағбатлантирди, йўллади. Шунинг учун ҳам немис фашистлари Совет Иттифоқига ҳужум бошлаганларида, фашист армиялари мамлакатни сайр қилгандек бўлиб босиб олади, деб ўйлаган эдилар.

Немис қўшинлари тўсатдан ҳужум қилганликларидан ва ўша вақтда бизнинг зараримизга вужудга келган бошқа фактлардан фойдаланиб, Москва ва Ленинград бўсоғаларига бориб етдилар, Сталинградга бориб етдилар. Лекин оқибат натижа нима бўлиб чиқди? Оқибат натижада герман фашист давлати батамом тор-мор келтирилди. Совет Қуролли Кучлари, бутун совет халқи муқаддас ватан урушига кўтарилиб, фашист йиртқичнинг бўйнини қайириб ташладилар, гитлерчиларнинг армияларини тор-мор келтирдилар ва социалистик тузум мустаҳкам эмас, деб хомхаёл қилган авантюристларнинг оқибатда нима бўлишини яна бир марта яққол исбот қилиб бердилар.

Совет Армияси гитлерчиларнинг армияларига қарши шиддатли жанглар олиб бораётганида, немис босқинчилари оккупация қилиб турган мамлакатларнинг халқлари ўз мамлакатларида фашизмга қарши партизан урушини авж олдириб юбордилар. Польша, Албания, Югославия, Чехословакия, Болгария, Руминия, Венгрия ишчилар синфи ва меҳнаткаш деҳқонлари муайян босқичда Совет Қуролли Кучлари билан бирликда фашизмга қарши курашга қўшилиб, гитлерчи галаларни тор-мор келтириш ишига ўз коммунистик партияларининг раҳбарлигида катта ҳисса қўшдилар. Фашизмнинг тор-мор келтирилганлиги натижасида Европанинг бир қанча мамлакатларида халқ-демократик революциялари натижасида халқлар ўз мамлакатларида халқ-демократик тузумини ўрнатдилар. Мана шунинг ўзи халқнинг овоз бериши эмасми ахир, ўртоқлар. Мана шунинг ўзи Европа мамлакатларида умумхалқ фикрининг изҳор қилиниши эмасми, ахир? Шу мамлакатларнинг халқлари марксизм-ленинизм байроғи остида мустаҳкам туриб, ўз хўжаликларини, ўз халқ давлатларини, ўз жамиятларини социалистик негизда муваффақият билан ривожлантирмоқдалар. **(Давомли қарсаклар).**

Жаноб империалистлар халқнинг «фикрини сўрашни» яна қай тарзда ўтказмоқчи бўладилар. Ахир, шунинг ўзи халқ иродасини ифодалашнинг ишонтирарлик усули бўлмадими? Афтидан, улар социалистик мамлакатларнинг халқларига капиталистик тартибларни зўрлаб қабул қилдиришни истаётган бўлсалар керак.

Лекин улар «фикр сўраш»нинг бу методини бизнинг мамлакатимизда синаб кўрган эдилар-ку. 1919 йилни эслаб кўринг. Ўша вақтда Колчак деярлик бутун Сибирни босиб олиб, Москвага юриш қилди, Юденич революцион Петроградга таҳдид солиб турди. Деникиннинг оқ армиялари Орёлни босиб олиб, Тулага яқинлашиб келдилар, Москвага интилдилар. Ўша вақтда совет ерининг унчалик катта бўлмаган бир қисмигина душман армияларидан холи эди. Лекин ишчилар синфи ва меҳнаткаш деҳқонларнинг курашига бошчилик қилган партиямизнинг куч ва ғайрат сарфлаши натижасида Советлар Республикаси интервенциячилар ва ички контрреволюция ҳамласини даф қилди. Совет халқи эртаклардаги баҳодир сингари ўзининг қудратли қаддини ростлаб олиб, контрреволюция кучларини ер билан яксон қилди ва интервенциячиларнинг қўшинларини ўз жонажон еридан қувиб чиқарди.

Душманларга қарши курашда бутун халқ қатнашди. Партиямизнинг, халқимизнинг улуғ йўлбошчиси В. И. Ленин партия ва халқни равшан идея билан қуроллантирди, ишчилар синфига, барча меҳнаткашларга ўз эркинликлари учун, капиталистлар ва помешчиклардан холи бўлган янги турмуш қуриш учун кураш йўлини кўрсатиб берди. Ишчилар синфи, бутун халқ Ленин идеясини қўллаб-қувватлади, Ленин кўрсатиб берган йўлни қўллаб-қувватлади, Коммунистик партиямиз бошчилигида марксизм-ленинизм йўлидан борди. Халқимиз йўл танлаш масаласини, ўзининг давлат тузуми масаласини ўз эркинлиги учун курашда шу тариқа ҳал қилди.

Тинч ривожланиш шароитида Совет Иттифоқи ва халқ демократияси мамлакатларининг меҳнаткашлари ҳокимият органларини ўз давлатларининг конституцияларига мувофиқ, ўз хоҳишларини эркин билдириш асосида сайламоқдалар, чунки улар ўз тақдирларининг тўла ҳуқуқли хўжайинларидирлар, янги турмуш қурувчи кишилардирлар, энг демократик жамият ижодкорларидирлар. Меҳнаткашлар давлат ҳокимияти органларига сайловлар вақтида ўз халқларининг энг яхши ўғиллари ва қизларини ёқлаб овоз бериб, уларга катта ишонч билдирадилар, уларга коммунистик қурилиш ишига ростгўй ва содиқ бўлиб хизмат қилишни топширадилар.

Қарангки, халқимиз Совет ҳокимиятининг қирқ йили мобайнида эришган ўз ғалабалари меваларидан баҳраманд бўлиб турган бир вақтда ҳали ҳам жаноб империалистлар халқимизни бирдан-бир тўғри ва синалган йўлдан тойдирмоқчи бўладилар. Лекин, жаноблар энди замон ҳам бошқача, ашула ҳам бошқача бўлиб қолди. **(Гулдурос қарсаклар).**

Ҳар қандай мамлакатда давлат тузуми масаласи шу мамлакат халқининг ички ишидир. Равшандирки, бу масала, масалан, «совуқ урушни» тугатиш ёки зўр бериб қуролланишни тўхтатиш масаласига бутунлай ўхшамайди. Ғарб давлатларининг баъзи бир давлат арбоблари халқ демократияси мамлакатларидаги социалистик тузум масаласини муҳокамага қўйишни истар эканлар, у ҳолда социалистик мамлакатларнинг вакиллари ҳам бундай деб айтишга ҳақлидирлар: капиталистик мамлакатларда империалистлар қачонгача ҳукмронлик қиладилар, улар ҳокимиятдаги ўз ўринларини меҳнаткашларга топшириш пайтлари келмадими? Эҳтимолки, бу масалани ҳам муҳокама қилиш керакдир? **(Қарсаклар).**

Хўш, нега сизлар, Эйзенхауэр жаноблари ва Даллес жаноблари, Европадаги халқ демократияси мамлакатларидаги социалистик тузум масаласини, Совет Иттифоқи тўғрисидаги масалани қўйишингиз мумкину, лекин бошқа мамлакатларга капиталистик мамлакатлар хусусида худди шундай масалани қўйиш тўғрисида баббаравар ҳуқуқ беришни истамайсиз? Лекин биз у ёки бу мамлакатдаги социал тузум масаласини қўяётганимиз йўқ ва бу масалани халқаро учрашувлар вақтида муҳокамага қўйиш ниятида эмасмиз, чунки бу масалани ҳар бир халқ ўз хоҳиши билан ҳал қилади. Биз, давлатлар бир-бирларининг ички ишларига аралашмасликлари керак, деган позицияда турипмиз.

Шунинг учун ҳам биз Ғарб давлатларининг вакилларига бундай деяпмиз: келинглар, тинч-тотув яшаш ва ички ишларга аралашмаслик сиёсатини ўтказайлик. Тарих тажрибаси бизга шуни ўргатиб туриптики, давлатларнинг бир-бирларининг ички ишларига аралашуви жанжалларга, ҳарбий тўқнашувларга муқаррар олиб келади. Тарих тажрибаси яна шуни ҳам кўрсатиб туриптики, капиталистик зулмдан озод бўлган халқларга империалистларнинг ўз хоҳишларини қабул қилдириш йўлидаги уринишлари империалистларнинг оқибат натижада шармандаларча муваффақиятсизликка учрашларидан бошқа нарсага олиб келган эмас. **(Қарсаклар).**

Бизнинг бу масаладаги фикримиз ана шу.

Энди Германия масаласига ўтайлик. Юқори доирада кенгаш чақириш матлублиги тўғрисида гап очилган ҳамона Ғарбдаги баъзи давлатларнинг раҳбар доиралари Германия масаласи деб аталган масалани биринчи ўринга қўйишни зарур деб ҳисоблайдилар ва халқаро кенгаш шу масалани муҳокама қилиш билан шуғуллансин деб талаб қиладилар. Лекин ҳозирги кун шароитида Германия масаласи қандай масала? Бу масала аввало Германия территориясида мавжуд бўлган ва ижтимоий тузумлари турлича бўлган икки суверен давлат ўртасидаги ўзаро муносабатлар масаласидир. Бу, Германиянинг миллий бирлигини ягона, тинчликсевар, демократик давлат сифатида тиклаш мақсадида шу ҳар иккала давлатнинг у ёки бу шаклда бир-бири билан алоқа қилиши, яқинлашуви ва бирлашувига доир проблемадир.

Совет Иттифоқи бу масалага доир ўз нуқтаий назарини неча марталаб баён қилиб, Германия масаласини фақат герман халқининг ўзи ҳал қилиши мумкин деб айтиб келди. Совет Иттифоқи Германиянинг қайта бирлаштирилишига ёрдам бераверади. Аммо Германия қай негизда қайта бирлаштирилиши лозим? Менингча, буни немисларнинг ўзлари ҳал қиладилар. Очиқ кўриниб туриптики, Аденауэр жаноблари Ғарбий Германияда хўжаликнинг социалистик негизда қайта қурилишини истамайди. Яна шу нарса ҳам очиқ кўриниб туриптики, Германия Демократик Республикаси меҳнаткашлари ўзларининг социалистик ғалабаларини тугатишни истамайдилар ва капитализмнинг тикланишига рози бўлмайдилар. Шу сабабли шу тарихий фактни эътироф қилиш керак: Германияда социал тузилиши турлича бўлган иккита давлат: социалистик Германия Демократик Республикаси билан капиталистик Германия Федератив Республикаси мавжуддир. Германия Демократик Республикаси ҳукумати оқилона таклиф киритиб, мамлакатнинг бирлигини тинч йўл билан тиклаш манфаатларини кўзлаб, биринчи даврда Германия конфедерацияси тузиш керак, бу конфедерация муайян доирадаги ташқи ва ички масалаларга доир умумий сиёсат ўтказмоқ учун ҳар иккала суверен давлатнинг шартномага асосланган бирлашувидан иборат бўлиши керак, деди.

Эйзенхауэр жаноблари Совет ҳукуматининг Германия масаласига доир олдинги ҳамма баёнотларини ва иккита суверен герман давлати мавжудлигини инкор қилиб, ўз мактубида яна «битимга келганимиздек, эркин сайловлар воситаси билан Германияни қайта бирлаштиришга эндиликда ғайрат билан киришайлик» деб талаб қилади.

Лекин бундай битим ҳеч қачон бўлмаганлиги ҳаммага маълум-ку, ахир! Бу ҳақда Ғарбдаги буржуа матбуоти, шу жумладан, америка газеталари ва журналлари ҳам жуда кўп ёзмоқда. Жумладан, америкалик тарихчи Ф. Шуман қуйидагиларни ёзади:

«Германияга нисбатан совет сиёсатини редакцион мақолаларда ва расмий баёнотларда бузиб кўрсатиш, масалани чувалаштиришдан бошқа яна қандай мақсадни кўзлаётганлигини тушунолмайман. Россия раҳбарлари 1955 йилда Женевада рейхни қайта тиклашга рози бўлдилару, лекин кейин ўз мажбуриятларидан воз кечдилар, деб такрорлай беришнинг нимага кераги бор? Юксак доирадаги ўша кенгашда, Германияни эркин сайловлар асосида тиклаш герман халқининг миллий манфаатларига ва Европа хавфсизлигининг манфаатларига мувофиқ амалга оширилиши лозим, деб бамаслаҳат бир фикрга келинган эди.

Германия агрессияси сабабли бошланган ҳар иккала жаҳон урушида бошқа ҳамма қатнашчиларга нисбатан энг оғир талафотлар берган мамлакатга раҳбарлик қилиб турган Москва арбоблари Женевада, Женевадан анча олдин ва ҳатто Женевадан кейин ҳам ўзларининг юзлаб сиёсий баёнотларида ва дипломатик ноталарида «Европа хавфсизлиги» Германияни демилитаризация қилиш ва бетарафлаштиришдан иборат эканлигини тушунтириб бердилар.

Биз бу изоҳга қўшилишимиз ёки қўшилмаслигимиз мумкин. Бироқ, «самимиятсизлик» қилинди деган айбни қўйиш менингча беҳуда бир нарсадир».

Халқ демократияси мамлакатларига доир масалада ҳам, шунингдек Германия масаласида ҳам бу масалаларни Эйзенхауэр, Даллес, Аденауэр жаноблари қўяётган тарзда учрашмоқчи эмасмиз, деб айтиб келдик ва айтаётирмиз. Бу масалаларда бизнинг позициямиз очиқ ва равшандир.

Эйзенхауэр жаноблари ўз мактубида ҳарбий мақсадларга мўлжалланган снарядларни синамоқ учун космос (қитъалараро) фазодан фойдаланишни тақиқлаш, шунингдек қитъалараро фазодан фойдаланишни кўзда тутадиган қуролни ишлаб чиқаришни тўхтатиш талабини «ҳозирги кунда жаҳон олдида турган энг муҳим масала» деб қўймоқда.

Кўрдингизми, уларни мана шу масала қизиқтираётган экан! Биз бундай деяпмиз: атом ва водород қуроли синовларини тақиқлайлик. Бу қурол АҚШда, Англияда, Совет Иттифоқида ишлаб чиқарилмоқда, Франция ҳам ўз мамлакатида тез орада бу қуролни ишлаб чиқарадиган бўлади деган гаплар бор. Бу қурол синовларини тақиқлаш тўғрисида барчанинг баббаравар иштирок қилиши билан битимга келиш мумкин бўлур эди. Бундай битимнинг амалга оширилишини контроль қилиб туриш қийин бўлмас эди, чунки техниканинг ҳозирги даражаси атом ва водород бомбаларининг портлатилишини яшириб қолишга имкон бермайди.

Лекин, бизга: олдин контроль ўрнатайлик, деб айтишаяпти. Биз махфий портлатишларга йўл қўймаслик учун оқилона контроль ўрнатишга рози эканлигимизни айтганимизга анча бўлди. Бироқ, Ғарб давлатлари атом ва водород қуролини тақиқлаш билан боғлиқ проблемаларни ҳал этишга тўсқинлик қилиб, энди бутунлай янги масала — космос (планеталараро) фазодан фойдаланишни тақиқлаш масаласини, яъни ҳақиқатда қитъалараро баллистик ракеталарни тақиқлаш масаласини илгари сурмоқдалар. Лекин шуни назарда тутиш керакки, Совет Иттифоқида бундай ракеталар бор, Ғарб давлатларида эса бундай ракеталар йўқ. Шу тариқа

(ОХИРИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА).

ХАЛҚАРО АҲВОЛНИНГ БАЪЗИ МАСАЛАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Белоруссия ССР қишлоқ хўжалик илғорлари кенгашида 1958 йил 22 январда ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

(БОШИ ИККИ ВА УЧИНЧИ БЕТДА)

АҚШ ҳукумати одамларни ялпи қириш қуролини тақиқлаш томон ҳеч қандай амалий қадам қўйишни истамай, фақат бир масалани — қитъалараро ракета масаласини қуролсизланиш тўғрисидаги умумий проблемадан юлиб олмоқчи бўлади. АҚШ томонидан қилинаётган бундай таклифнинг маъноси шундан иборатки, у АҚШ территориясига таҳдид солиши мумкин бўлган қуролни тақиқлаб қўйиб, лекин АҚШ бутун дунёни ваҳимага солиб туришига имкон берадиган қуролларнинг бошқа ҳамма турларини ўз қўлида сақлаб қолмоқчи бўлади. Демак, улар ўзларида йўқ қуролни тақиқламоқчи бўладилар, ўзлари эса қуролланишни давом эттирмоқчи бўладилар. Йўқ, жаноблар, бу ақлга ҳеч сиғмайдиган гап.

Албатта, космос фазодан фойдаланишни контроль остига олиш масаласининг муҳимлигини инкор қилиб бўлмайди, лекин бу масалага қуролсизланиш умумий проблемасининг, шу жумладан, атом ва водород қуролини тақиқлаш масаласининг ҳам бир қисми деб қараш зарур. Совет Иттифоқи тинчликни мустаҳкамлаш манфаатларини кўзлаб, қуролсизланиш масалаларига доир битимга келишга интилиб, қитъалараро баллестик ракета масаласини ҳам муҳокама қилишга тайёр, лекин бунинг учун Ғарб давлатлари атом ва водород қуролини тақиқлашга, бу қурол синовларини тўхтатишга, АҚШнинг Совет Иттифоқини ва бошқа социалистик мамлакатларни қуршаб олган ҳарбий базаларини тугатишга рози бўлишлари шарт. АҚШнинг империалистик доиралари ўз ҳарбий базаларини сақлаб қолмоқчи бўладилар, бизга қўшни мамлакатлар территорияларида ракеталар учириладиган майдонлар барпо қилмоқчи бўладилар ва шу тариқа, Совет Иттифоқи шаҳарларини ер билан яксон қила оламиз, деб ҳар кун бизга таҳдид солиб турмоқчи бўладилар. Очиқ кўриниб турган факт шуки, АҚШга биз ўз базаларимиз билан таҳдид солаётганимиз йўқ (умуман ҳеч бир мамлакатда бизнинг ҳарбий базаларимиз йўқ), аксинча, Ғарб давлатлари мана шундай жуда кўп базаларни қурмоқдалар. Лекин биз бундай деяпмиз: модомики, Американинг ҳарбий базалари Совет Иттифоқининг чегараларига яқин ерларга жойлаштирилган экан, у ҳолда Совет Иттифоқи ҳам шу базалардан олисда эмас. Башарти агрессорлар уруш ҳаракатларини бошлаб юборган тақдирда Совет Иттифоқининг фақат шу базаларни емириб ташлаш учунгина эмас, шу билан бирга анча узоқдаги объектларга ҳам қақшатғич жавоб зарбаси бериш учун ҳам мукаммал, синовдан ўтган қуроли бор.

Бинобарин, бир-биримизга дўқ қилишни йиғиштириб қўйиб, бунинг ўрнига ақил-фаросатни ишга солиб, «совуқ уруш» ҳолатини тугатиш, зўр бериб қуролланишни тўхтатиш тўғрисида, давлатларнинг тинч-тотув яшашлари учун, бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлаш учун шароит яратиш тўғрисида бир-биримизга маъқул бўладиган асосда битимга келайлик. **(Давомли қарсаклар).**

Эйзенхауэр жанобларининг гапига қараганда, Совет ҳукумати атеист, худосиз кишилардан иборат бўлгани учун Совет ҳукумати билан гаплашиб ва маслаҳатлашиб бир фикрга келиш қийин эмиш. Ғарб давлатларининг ҳукуматлари эса дин рукунига асосланган ахлоқ қоидаларига амал қилаётган кишилар эмишлар. Шу сабабли илоҳий ахлоқ қоидалари билан боғланмаган ҳукумат билан қандай қилиб музокаралар олиб бориб бўлади, дейди Эйзенхауэр жаноблари. Эйзенхауэр жанобларининг шу даъволари муносабати билан бир-икки оғиз гапириб ўтмоқчиман.

Эйзенхауэр жаноблари: «Келажак регламентланган худосиз давлат идеясиники эмас, балки бутун дунёдаги художўй, тинчликсевар одамларники бўлади» деб даъво қилади.

Очиқ кўриниб турипти, президент жаноблари жамоатчилик олдида бизнинг обрўйимизни тўкишни истайди, совет раҳбарлари худога ишонмайдиган кишилар бўлганликлари учун улар билан бамаслаҳат бир фикрга келиб бўлмайди, деб уқдиришни истайди. У атеистик қарашларга амал қилаётган ҳукуматнинг иши бутун гуноҳу, худога ишонувчи ҳукуматнинг иши бутун савоб демоқчи бўлади.

Эйзенхауэр жанобларининг ўзи, бу гаплар ҳақиқатга тўғри келмаслигини яхши билади. Мен фактларга эътиборни жалб қилмоқчиман, фактлар эса қуйидагиларни кўрсатиб турипти.

Биз худога ишонамиз ва илоҳий принципларга амал қиламиз, деб лоф ураётган кишиларнинг ўзлари Мисрга қарши агрессив уруш бошладилар. Бу урушни худосизлар бошлагани йўқ, Совет ҳукумати бошлагани йўқ, балки Англия бош министри Иден жаноблари ва Франция бош министри Ги Молле жаноблари буд ўпиб, сажда қилганларидан кейин, инглиз ва француз қўшинларига Қоҳирани бомбардимон қилиш, тинч одамларни, хотинларни, кексаларни, болаларни ўлдириш тўғрисида буйруқ бердилар.

Айни вақтда раҳбарлари атеистлардан бўлган Совет Иттифоқи бошқа тинчликсевар давлатлар билан бирликда бу урушни тўхтатмоқ учун ниҳоят даражада кўп куч ва ғайрат сарфлади. Ҳаммага ҳам маълумки, Совет Иттифоқи бу ишга жуда катта ҳисса қўшди. Бинобарин, биз худо йўлида савоб ишлар қилаётирмиз, деб айтаётган, ўзларини худога ишонувчи кишилар деб ҳисоблаётган кишилар уруш бошладилар, аммо атеистлардан иборат бўлган Совет ҳукумати бу урушни тўхтатмоқ учун бутун кучни сарфлади. Хўш, кимнинг ахлоқий қоидалари кучли экан, кимнинг ахлоқий қоидалари инсоний қоидалар экан, деган савол туғилади.

Сўнгра, баъзи ҳукуматларнинг ҳамиша худога сиғинаётган раҳбарлари Туркияни Сурияга қарши агрессив уруш қилишга зўр бериб йўллай бердилар. Шу районда янги қонли уруш бошланиб кетишига сал қолган эди. Совет Иттифоқи урушнинг бошланиб кетишига йўл қўймаслик учун қўлидан келган ҳамма чораларни кўрди. Тўппа-тўғри айтиш керакки, бу Совет Иттифоқининг, Совет ҳукуматининг катта хизмати бўлди.

Совет кишилари ўзларининг диний эътиқодларидан ва таналарининг тусидан қатъий назар, тинчликни мустаҳкамлаш манфаатларини кўзлаб ҳаракат қилмоқдалар.

Ёки бундай бир масалани олиб кўринг: ўзларини худога ишонувчи деб даъво қилаётган кишилар бошчилик қилаётган ҳукуматлар ҳозирги вақтда Жазоирда қонли урушни давом эттирмоқдалар. Шу ҳукуматларнинг худога «ишонувчи» кишилардан иборат бўлган қўшинлари орасида одамларни қиришга фотиҳа бераётган ва Жазоирдаги ҳимоясиз арабларни ўлдираётган қуролнинг ғалабасидан кейин доим фотиҳа қилаётган руҳонилар ҳам бор.

Сиз, жанобларнинг худога эътиқодингиз мана шу!

Диндорлардан иборат бўлган бошқа ҳукуматлар эса, биз илоҳий принципларга амал қилаётирмиз, деб айтадилару, аммо одамларнинг бундай қирилишини тўхтатиш учун амалда ҳеч бир чора кўрмайдилар. Масалан, баъзи «диндор» ҳукуматлар ўзларини буд паноҳига олиб, худонинг паноҳига сиғиниб, одамларни ўлдирмоқдалар. Ахир шу ҳам адолатми? Инглиз самолётлари кичкина Яман давлатининг қишлоқларини бомбардимон қилмоқда, болаларни ва кексаларни ўлдирмоқда. Лекин улар буни диний ахлоқ қоидаларини бузиш деб ҳисоблаётганлари йўқ, чунки бу бомбалар танаси қора одамларни ҳалок қилмоқда!

Шу нарса ҳам президент жанобларининг эсида бўлса керакки, ўзларининг художўйликлари тўғрисида лоф ураётган кишилар ўзларига ёқмай қолган ҳукуматни алмаштирмоқ ва Гватемаланинг ўзларига ёқмай қолган президентини ҳайдаб юбормоқ учун ҳамма чорани кўрдилар. Гватемалада бир ҳовуч монополиячиларнинг олаётган фойдаларини муҳофаза қилиш мақсадида интервенция ташкил қилдилар. Улар шу ёвузликларнинг ҳаммасини худойи таологa бўлган ишончни мустаҳкамлаймиз деган ниқоб остида қилдилар.

Яна шу нарсани ҳам, президент жаноблари, айтиб ўтмасдан бўлмайдики, Совет Иттифоқининг атеистик ҳукумати атом ва водород қуролини тақиқлашни қаттиқ талаб қилиб келмоқда, аммо ўз мурожаатларини худога сиғиниш билан бошлаб, худога сиғиниш билан тамомлаётган давлат арбоблари эса қирғин келтирувчи қуролни сақлаб қолмоқчи бўлаётирлар, атом ва водород қуролини тақиқлаш тўғрисида битимга келишга халақит бермоқ учун ҳар хил найранглар ўйлаб чиқармоқдалар. Агар ҳақиқатан ҳам худонинг борлиги рост бўлсайди, у худони ўзига ниқоб қилаётган шу арбобларнинг юзини қора қилмасмиди?!

Хўш, минг-минглаб одамларни, шу жумладан, ҳимоясиз хотинларни, кексаларни ва болаларни қириб юборган биринчи атом бомбаларини Хиросимага ва Нагасакига ташлашга ким буйруқ берган эди? Бу буйруқни берган киши маълумки, АҚШнинг президенти эди. Трумэн жаноблари ўзини диндор киши деб ҳисоблайди, у ўзининг ҳар бир нутқини худога сиғиниш билан тамомлар эди, тинчликсевар, инсонпарвар кишиман, биродарлик тарафдориман, деб лоф урар эди. Лекин Сиз, Президент жаноблари, Трумэн жанобларининг шу қадар шафқатсиз ҳаракатларини ҳеч қаерда қоралаб гапирмадингиз.

Ҳар бир холис кишига равшан бўлганидек, Сиз Президент жанобларига ҳам мутлақо равшандирки, Совет ҳукумати ўз мажбуриятларини муқаддас билиб, ҳамиша бажариб келди ва бажариб келмоқда. Сизга яна шу нарса ҳам маълумки, кўпгина арбоблар ўзларини художўй кишилар деб даъво қилаётганлари ҳолда кўпинча бунинг бутунлай тескарисини қилмоқдалар. Вьетнамда эркин сайловлар ўтказиш тўғрисидаги ўз мажбуриятларини баъзи ҳукуматлар қандай қилиб бузганлигини эслаб кўринг. Бунақа мисолларни кўплаб келтириш мумкин! Модомики, шундай экан, Эйзенхауэр жаноблари, дин масалаларини, одамларнинг диний эътиқодига доир масалаларни ўртага солмай қўяқолайлик.

Биз одамларнинг ўз диний эътиқодларида эркин бўлишларига ва ҳар бир кишининг, ҳар бир халқнинг диний қарашларини ҳурматлашга тарафдормиз. Лекин шу билан бирга биз шунинг тарафдоримизки, ҳеч бир кимса диний эътиқодлар ниқоби остида одамларни ўлдирмайдиган бўлсин, худога бўлган эътиқодлар бошқа халқлар зарарига фойдаланилмайдиган бўлсин. Бу масалаларни баҳс мавзуи қилмай қўяқолайлик.

Ўртоқлар! Совет ҳукуматининг таклифларига жавобан Англия бош министри Макмиллан жаноблари, Франция бош министри Гайяр жаноблари, Германия Федератив Республикаси канцлери Аденауэр жаноблари ва бошқа бир қанча давлатлар ҳукуматлари Бошлиқларининг юборган мактублари олинди.

Макмиллан жаноблари Совет Иттифоқининг давлат арбоблари билан Ғарб давлатларининг давлат арбоблари ўртасида шахсий алоқалар боғлаш тўғрисида Совет ҳукуматининг фикрига қўшилганлигини изҳор қилди. У бундай деб ёзади:

«Сиз Совет давлати арбоблари билан Ғарбнинг давлат арбоблари ўртасида шахсий алоқалар, бизнинг фикримизча, ҳамжиҳатликка эришишга кўп даражада ёрдам бера олган бўлур эди, деб айтгансиз. Бундай учрашувлар масалаларнинг биз ҳаммамиз истаган тарзда ҳал қилинишига эришишда муайян роль ўйнайди деган фикрга қўшиламан».

Англия бош министри, Совет ҳукуматининг юқори доирада кенгаш чақириш тўғрисидаги таклифи Англия ҳукумати томонидан ўрганилмоқда ва кейинроқ жавоб берилади, деб айтди.

Англия ҳукумати оқибат натижада, кечиктириб бўлмайдиган энг зарур халқаро проблемаларни бартараф қилмоқ учун аввало энг юксак доирада кенгаш чақириш керак, деган хулосага келади деб умид қиламиз.

Маълумки, Макмиллан жаноблари НАТОга аъзо бўлган мамлакатлар билан Варшава шартномаси мамлакатлари ўртасида пакт тузиш тўғрисида таклиф киритди.

Совет ҳукумати тегишли мамлакатлар ўртасида бир-бирига ҳужум қилмаслик тўғрисида пакт тузиш ҳақида Макмиллан жанобларининг айтган гапларига ижобий назар билан қаради.

Афсуски, кейинроқ, қандайдир кучларнинг таъсири остида бўлса керак, Макмиллан жаноблари ўзининг дастлабки таклифидан бир оз чекинди. Шу муносабат билан бундай савол туғилади: баъзи доиралар бир-бирига ҳужум қилишмаслик тўғрисида пакт тузиш идеясининг ўзидан қўрқмаётирлармикин? Чунки, Совет Иттифоқи шундай пакт тузишни муттасил талаб қилиб келди ва талаб қилмоқда, бу идеяни ҳамма тинчликсевар халқлар ва баъзи давлатларнинг ҳукуматлари тобора кўпроқ қувватламоқдалар.

Макмиллан жаноблари мавжуд Шимолий атлантик иттифоқини ва Ғарб давлатларининг ҳозирги ташқи сиёсатини ўз ҳимояси остига олиб, шу билан бирга, қуролсизланишга доир музокаралар муваффақиятсиз чиққанлиги учун масъулиятни Совет Иттифоқига тўнкашга уринмоқда. Макмиллан жаноблари Совет Иттифоқи қуролсизланишга доир конкрет план таклиф қилганлиги ва, жумладан, ядро синовларини тўхтатишни ҳамда ядро қуролини тақиқлашни қуролсизланиш йўлидаги биринчи қадам бўлади деб шу планни таклиф қилганлиги ҳақида оғиз очмай, Ғарб давлатларининг биз аллақачоноқ рад қилган планини қуролсизланишга доир музокаралар учун асос қилиб олишни яна биринчи ўринга сураётир. Аслини олганда, у Европада атом, водород қуролидан холи зона вужудга келтириш тўғрисидаги таклифга терс қарамоқда.

Макмиллан жанобларининг мактубида Совет ҳукуматининг 10 декабрдаги мактубида кўтарилган бир қанча масалаларга жавоб берилмаган, жумладан: Яқин ва Ўрта Шарққа доир совет таклифлари ҳақида, Германиядаги чет эл қуролли кучларининг сонини камайтиришга доир, матбуот ва радио орқали уруш пропагандасини тўхтатишга, яъни ўзаро ишончсизлик ва гумонсираш ҳисларини туғдираётган пропагандани тўхтатишга доир таклифлар ҳақида ҳеч бир сўз айтилмаган.

Франция бош министри Гайяр жаноблари ўзининг жавоб мактубида Совет ҳукуматининг халқаро кескинликни юмшатишга доир конкрет таклифларига қарши фикрларни айтди. У ядро қуролидан фойдаланишдан воз кечиш тўғрисидаги совет таклифларига ўзининг қўшилмаганлигини исботламоқчи бўлиб, бундай тадбир уруш хавфини камайтиришга ёрдам бермаган бўлур эди, балки, аксинча, бундай тадбир уруш хавфини фақат кучайтириши мумкин бўлур эди, деди. Баъзи давлатларнинг қўлида ядро қуроли бўлишининг ўзи ҳар қандай агрессияни тўхтатиб қўяр эмиш.

Тинчликда яшашни истаётган ва янги уруш хавфига қарши курашаётган оддий кишилар бундай даъволарга қўшилолмасалар керак. Дарҳақиқат, ҳар кун ва ҳар соат тепада атом ва водород бомбалари ортган бомбардимончи самолётлар учиб юрган шароитда осойишта яшаш мумкинми, ахир. Мана шунинг ўзи қатлга ҳукм қилиниб, боши жоди остига солиб қўйилган кишининг ҳолатини эслатмайдими. Бундай қатлга ҳукм қилиниб, боши жоди остида бўлган киши жоди қачон босилиб калласи танасидан жудо бўлишини билмай кутиб ётишга мажбурдир. Бу жуда даҳшатли бир ҳолатдир. Давлат арбоблари, айниқса, атом ва водород қуролини тақиқлаш масаласини ҳал этиш учун масъул бўлган буюк давлатларнинг арбоблари, инсониятни даҳшатли хавфдан халос қилмоқ, бу оғир юкни инсоният устидан олиб ташламоқ учун бу проблемани тезроқ ҳал этишга ҳаракат қилишлари лозим.

Гайяр жаноблари, Европа марказида атомсиз зона вужудга келтириш тўғрисидаги таклиф Европа проблемасининг сиёсий аспектини назар-эътиборга олмайди, деган важ билан бу таклифнинг самарали бўлиб чиқиши шубҳалидир, дейди.

НАТО мамлакатлари билан Варшава шартномаси мамлакатлари ўртасида бир-бирига ҳужум қилишмаслик пакти тўғрисидаги совет таклифи ҳам Гайяр жаноблари томонидан рад қилинди.

Бироқ, Гайяр жаноблари мактубининг охирида айтилган гапларга қўшилмаслик мумкин эмас. Жумладан, бизнинг ҳукуматларимиз ўз ҳатти-ҳаракатларида ҳамжиҳатлик ва лояллик руҳига амал қилишлари лозим эди, «ҳатто конкрет проблемаларнинг қисман бартараф қилинишига ёрдам берувчи битимларда... аҳдлашувчи томонларнинг ҳеч қачон агрессия қилмасликлари тўғрисида қатъий ваъда беришлари тантанали равишда таъкидланиб ўтилиши керак эди» дейилади.

Мактубда қуролсизланиш соҳасида «орамизда англашилмовчилик туғдириб турган проблемаларни яна кўриб чиқиш йўлларини ўрганишга», шунингдек «Европанинг конкрет проблемалари тўғрисидаги мунозарани яна бошлашга», шу жумладан, Совет ҳукумати таклиф қилган проектларга доир мунозараларни ҳам яна бошлашга тайёрмиз, дейилади.

Гайяр жаноблари ҳукуматлар Бошлиқлари кенгашини ўтказиш принципига қўшилганлигини айтиб, бунинг учун аввал ташқи ишлар министрларининг кенгаши ўтказилиши, бу кенгаш юксакроқ доирада қабул қилиниши мумкин бўлган битим программасини тегишли равишда аниқлаб чиқиши керак, деган шартни қўйди, масалаларнинг моҳиятини муҳокама қилиш ташқи ишлар министрларининг вазифаси бўлмаслиги керак, деб писанда қилади.

Франция ҳукуматининг бу позицияси АҚШ ҳукуматининг позициясидан фарқ қилади. Маълумки, АҚШ ҳукумати, халқаро масалаларни моҳият эътибори билан кўриб чиқмоқ учун ташқи ишлар министрларининг кенгашини чақириш керак, деб айтмоқда.

Германия Федератив Республикаси ҳукуматининг позициясига тўхтамасдан ўтиб бўлмайди. Германия Федератив Республикасининг канцлери Аденауэр жаноблари 15 январда радио орқали сўзлаб, Совет ҳукуматининг мактуби синчиклаб тайёрланган маневр, деб айтди, бу мактубда ҳамжиҳатликка эришишга қаратилган жиддий уриниш йўқ, деди. У ҳеч асоссиз равишда «ҳозирги вақтда Советлар аввало жаҳонга ғулғула солишга интилмоқда» деган гапларни айтди. Бундай пуч даъволарни Аденауэр жанобларининг виждонига ҳавола қиламиз.

Кенгаш чақирилиши, деди Аденауэр жаноблари, ҳеч натижа бермайди, чунки бу кенгаш муваффақият қозонмаса, у аҳволни тағин ҳам кўпроқ кескинлаштириб юборади, холос. Шунга қарамай, кенгаш чақириш тўғрисидаги таклифга қўшилиш керак, лекин фақат бу кенгаш қатнашчиларининг сони жуда ҳам кўпайиб кетмаслиги шарт ва пухта дипломатик тайёргарлик кўриш йўли билан ҳамжиҳатликка эришиш имкониятлари борми, ёки йўқми эканлигини аниқлаб олиш шарт.

Аденауэр жаноблари Марказий Европада атом қуролидан холи бўлган зона вужудга келтириш планига ҳам қарши чиқаётир.

Аденауэр жаноблари Совет ҳукумати Мактубига юборган расмий жавобида Совет ҳукуматининг Германияни қайта бирлаштириш масаласидаги позициясини нотўғри баён қилади. У, тўрт давлат ҳукуматлари Бошлиқларининг Женева кенгашида Германияни қайта бирлаштириш масаласида битимга келинган эди, деб даъво қилади. Бундай даъво ҳақиқатга тўғри келмайдиган даъво эканлигини ва фактларга бутунлай хилофлигини айтиб ўтдим.

Аденауэр жаноблари ҳукуматининг позицияси фақат халқаро жамоатчиликкагина эмас, шу билан бирга, Ғарбий Германиянинг ўзидаги кишиларга ҳам маъқул бўлмади ва қораланди. Социал демократик партиянинг бундестагдаги фракцияси дедики, Аденауэр жанобларининг жавоб хати «қуролсизланиш масаласида, шунингдек Германияни қайта бирлаштириш ишида бирор даражада олға силжишга умуман ёрдам бермайди, чунки бу хат ё қўйилган айбларни рад қилиш билангина чекланган, ёки Москва шаънига қилиниб келган маълум таъналарни такрорлайди, холос. Қуролсизланиш ишини олға силжитишнинг конкрет имкониятлари рад қилинади». Эркин демократик партиянинг бундестагдаги фракцияси ҳам «Федерал ҳукумат Европада атом қуролидан холи зона вужудга келтириш идеясини қатъиян рад этганлигини» қораламоқда.

Ўртоқлар! Совет ҳукумати, ҳукуматлар Бошлиқлари иштироки билан раҳбар давлат арбобларининг юксак доирада кенгашини чақириш жуда зарур бўлиб қолди, деб ҳисоблайди. Биз бундай кенгашда ҳамма вақт қатнашишга тайёрмиз.

Ҳозирги вақтда **кечиктирилмай** ҳал қилинишини талаб этилаётган ва шу бугуннинг ўзидаёқ ҳал қилиниши мумкин бўлган жуда муайян халқаро масалалар борми? Бунга бериладиган жавоб фақат битта бўлиши мумкин: ҳа, бундай масалалар бор ва бўлганда ҳам оз эмас.

Халқларнинг тақдири тўғрисида оз-моз бўлса-да ташвиш тортаётган давлат арбоблари қурол ишлаб чиқариш соҳасида худди қор бўронидек кучайиб бораётган ҳаракат қирувчи қуролларни тобора кўпайтириб ҳарбий ҳалокат хавфини вужудга келтираётган бир шароитда пассив бўлиб қолишлари ва ҳозирги аҳволга индамай қараб туришлари мумкинми ахир?

«Совуқ уруш» вазияти бу хавфни тобора яқинлаштириб реал ҳолатга айлантираётганлигига индамай қараб туриш мумкинми ахир?

Совет ҳукумати биринчи навбатда муҳокама қилиниши керак бўлган масалаларга доир ўз нуқтаи назарини барча давлатларга расмий хат билан маълум қилди. Шуларнинг баъзиларини айтиб ўтаман.

Атом ва водород қуроли синовларини дарҳол тўхтатиш тўғрисида битимга келиб, шу тариқа синов портлатишларининг одамлар соғлиғига етказаётган зарарли таъсирига хотима беришга нима тўсқинлик қиляпти? Бу масалани жуда ошиғич тартибда муҳокама қилиш пайти келмадими ахир? Бу масалани аллақачонлар муҳокама қилиш керак эди!

Ниҳоят, **«совуқ уруш» деб аталган ҳолатни тўхтатиш тўғрисида** битимга келиш пайти келмадими, ахир? Ахир дунё халқлари ўн йилдан кўпроқ вақтдан бери «совуқ уруш» вазиятида яшаб келмоқдаларку, бу вазият халқларни безовта қилиб турибдику. Тинчлик душманлари шу вазиятдан фойдаланиб халқлар ўртасида душманлик ва нафратни муттасил авж олдириб келмоқдалар, ҳарбий васвасани кучайтирмоқдалар. Жаҳонни атом уруши гирдобига тобора кўпроқ тақаб қўяётган «совуқ уруш» ва зўр бериб қуролланиш бир-бири билан чамбарчас боғланган нарсалардир. «Совуқ урушга» хотима бериш пайти келмадими? Бунга хотима бериш пайти келганига анча вақт бўлди!

Урушни пропаганда қилишни тўхтатиш тўғрисида ҳам худди шу фикрни айтиш керак. Баъзи мамлакатларда бу пропаганда кун сайин олиб борилмоқда ва тобора ҳаддан ошмоқда. АҚШда урушга, шу жумладан, атом урушига ошкора даъват қилиб муттасил пропаганда юргизаётган граждан шахслар ҳам, ҳарбий кишилар ҳам борлигини ким инкор қила олади? Бу хилдаги пропаганда ҳозирги шароитда шу қадар хатарлик бўлиб қолдики, бу пропаганданинг давом эттирилишига йўл қўйиш асло мумкин эмас! Буни эътироф этиш пайти келди.

Германияда ва Европанинг бошқа давлатларида ҳозирги вақтда сақланиб турган чет эл қўшинларининг сонини камайтириш тўғрисида ҳам битимга келиш вақти келди деб ҳисоблаймиз. Шу қўшинларнинг сонини камайтириш тўғрисида гапирган вақтимизда биз бу нарса шу соҳадаги ишнинг бошланишигина бўлиши лозимлигини, фақат биринчи босқичгина бўлиши лозимлигини назарда тутамиз, чунки, ахир бир кун бориб шу давлатларнинг территорияларидаги чет эл қўшинларининг ҳаммаси олиб чиқиб кетилиши керак. Ахир шунинг ўзи тинч вақт учун табиий бўлмайдими? Лоақал бу муҳим тадбирнинг тегишли давлатлар томонидан амалга оширилиши тўғрисида шу куннинг ўзидаёқ битимга келиш масаласини ҳал этиш пайти келмадими ахир?

Турмушнинг ўзи **Марказий Европада ядро қуролининг ҳар қандай турларидан ҳоли бўлган зона вужудга келтириш** сингари муҳим масалани ҳал қилишнинг зарурлигини кўрсатиб турибди. Бу зона Германия Демократик Республикаси, Польша, Чехословакия ва Германия Федератив Республикаси сингари давлатларни ўз ичига олиши лозим. Маълумки, бу давлатлардан учтаси шундай зона вужудга келтирилишига ўзларининг рози эканликларини айтдилар. Польша ҳукумати ўртага ташлаган бу таклифни амалга ошириш тинчлик иши учун ғоят муҳим ва фойдали эканлигини исбот қилиб ўтиришнинг ҳожати йўқ.

Чет эллардаги баъзи арбоблар, Европада атом ва водород қуролидан холи бўлган зона вужудга келтириш масаласини ҳал қилиш учун тегишли контроль талаб қилинади, деб айтмоқдалар. Совет Иттифоқи бу таклифни кўриб чиқишга тайёр ва зарур контроль ўрнатилишига рози.

Яқин ва Ўрта Шарқдаги аҳвол масаласи кечиктириб бўлмайдиган масаладир. Бу районнинг гоҳ у жойида, гоҳ бу жойида хатарли уруш ўчоқлари пайдо бўлганлигини, бунинг натижасида бутун инсоният уруш гирдобига тушиб қолиш хавфи остида қолганлигини кейинги йилларда сизлар билан биз ўз кўзимиз билан кўрдик. Шунинг учун ҳам биз, Яқин ва Ўрта Шарқ масалаларини ҳал этишда куч қўлланишдан ва шу район мамлакатларининг ички ишларига аралашишдан воз кечиш тўғрисида мумкин қадар тезроқ битимга келиш буюк давлатларнинг бурчидир, деб ҳисоблаймиз.

Ниҳоят, **халқаро иқтисодий алоқалар соҳасида** камситиш, ҳар хил тақиқловчи рўйхатлар ва давлатлар ўртасидаги савдо-сотиққа раҳна солувчи шу сингари сунъий тўсиқлар каби хунук ҳодисаларга хотима бериш зарурлигини ким инкор қилиши мумкин. Бемалол айтиш мумкинки, халқаро савдо-сотиқни эркин ривожлантириш йўлига, «совуқ уруш» шароитида қўйилган мана шу ҳамма ғовлар, ҳатто шу ғовларни вужудга келтирган давлатларнинг ўзига ҳам фойда келтираётгани йўқ, балки халқаро вазиятни заҳарлаб турибди ва тинчлик душманларининг тегирмонига сув қуймоқда.

Аслини олганда савдо соҳасидаги камситишнинг ўзи ҳам вазиятни заҳарлаш учун вужудга келтирилгандир. Баъзи мамлакатларнинг ҳукмрон доиралари шундай йўл билан Совет Иттифоқининг ҳарбий имкониятини заифлантирамиз деб ўйлаган бўлсалар, уларнинг бу умидларидан ҳеч бир натижа чиқмади. Эҳтимолки, баъзи бировлар, Совет Иттифоқига стратегик молларни сотишга рухсат бериладиган бўлса, бу нарса Совет мамлакатининг ҳарбий қудратини мустаҳкамлашга, унинг ҳарбий фани ва техникасини ривожлантиришга бирор даражада бўлса ҳам ёрдам бериши мумкин, деб ўйлагандирлар. Лекин турмуш бу фикрнинг бутунлай асоссизлигини кўрсатди. Маълумки, савдо соҳасида чеклаш ва камситиш бўлиб турган шароитда Совет Иттифоқи ўз Ватанининг фани ва техникасини ривожлантиришга, ўз индустриясининг қудратига таяниб, қурол-яроғларнинг энг яхши намуналарини вужудга келтирди, буни Ғарб давлатларининг ўзлари ҳам эътироф қилдилар. Биз қурол-яроғлар билан савдо қилиш керак деб айтаётганимиз йўқ. Биз ўз қуролларимизни сотмоқчи эмасмиз. Ғарб мамлакатлари ҳам бизга ўз қуролларини сотмай қўяқолсинлар. Биз қурол сотиб олиш ниятида ҳам эмасмиз. Гап бошқа нарса устида — мамлакатлар ўртасида нормал савдо-сотиқ бўлиши устида бораётир.

Халқаро савдо соҳасида бундай чеклашлар ва камситишларнинг нима кераги бор? Бу чеклашлар ва камситишлар жаҳонни кескин ҳолатда сақлаб туриш учун, сув лойқатиб балиқ овлаш учун керак. Равшандирки, бу масалада Ғарб давлатларининг раҳбар доиралари амалий мулоҳазаларни эмас, балки бутунлай бошқача мулоҳазаларни кўзлаб иш кўрмоқдалар.

Бизнинг фикримизча, давлатлар раҳбарларининг кенгашида дарҳол муҳокама қилиш учун тайёр деб ҳисоблаш мумкин бўлган бир неча масалаларнигина мисол қилиб келтирдим. Давлат арбоблари юксак доирада учрашганларида муҳокама қилиниши ва шу муҳокама натижасида муайян ижобий натижалар қўлга киритилиши мумкин бўлган бошқа муҳим масалаларни ҳам истисно қилмаймиз.

Ўз-ўзидан маълумки, ҳар иккала томоннинг хоҳиши бўлган тақдирда кўп масалалар устида битимга келиш мумкин. Лекин юксак доирадаги кенгаш ижобий натижаларга эриша олиши учун статус-квони тан олиш, жаҳонда икки системадаги давлатлар — капиталистик давлатлар билан социалистик давлатлар мавжудлигини тан олиш, тинч-тотув яшаш принципини тан олиш, бошқа давлатларнинг ишларига аралашмаслик керак. Агар шуларнинг ҳаммаси тан олинса ва Ғарб мамлакатларининг ҳукмрон доиралари халқаро масалаларни социалистик мамлакатларга қарши уруш қилиш йўли билан ҳал қилишга интилмасалар, у ҳолда ҳал этиш пайти келган. Халқаро проблемалар ҳақида тинчликни мустаҳкамлаш манфаатларини кўзлаб битимга келиш сира қийин бўлмайди.

Аммо статус-кво тан олинмас экан, социалистик давлатлар назар-эътиборга олинмас экан, уларнинг суверен ҳуқуқлари бузилаберар экан, уларнинг ички ишларига аралашаберар эканлар, у ҳолда битимга келиш бутунлай мумкин бўлмай қолади, албатта. Бундай сиёсат зўравонлик позициясига таянувчи сиёсатдан, уруш сиёсатидан бошқа нарса эмас. Лекин бу восита Совет Иттифоқига қарши синаб кўрилди. Маълумки, бундай сиёсат тарафдорлари бутунлай мағлубиятга учрадилар. Совет Иттифоқи ягона социалистик давлат бўлиб турган вақтда шундай бўлган эди. Хўш, Совет Иттифоқи энди ягона социалистик давлатликдан чиққан, у билан бирликда улуғ Хитой Халқ Республикаси, Европа ва Осиёдаги барча социалистик мамлакатлар қудратли социализм лагерида турган бир вақтда, бир миллиардга яқин киши шу лагерда бирлашиб турган бир вақтда империалистлар энди нимага кўз тута оладилар. Фақат ақлсизлар ва авантюрачиларгина буни назар-эътиборга олмасликлари ва халқаро масалаларни уруш йўли билан ҳал қилиш мумкин деб умидвор бўлишлари мумкин. Агар империалистлар янги урушни бошласалар, у ҳолда бу уруш уни бошлаганларнинг ўзларини муқаррар ҳалокатга олиб келади. Халқлар инсониятга беҳисоб кулфатлар ва қонли урушлар келтирувчи тузумга абадий хотима беради.

Совет ҳукумати тинчликни мустаҳкамлашга ва давлатлар ўртасидаги муносабатларда катта ишонч ўрнатилишига қаратилган ҳар қандай масалаларни кўриб чиқишга, шу масалаларни бошқа давлатлар билан муҳокама қилишга тайёр. Жумладан, Эйзенхауэр жаноблари яқинда сўзлаган нутқларидан бирида инсониятга рак, сил ва безгак сингари офат бўлиб турган касалликларга қарши курашмоқ учун Совет Иттифоқи ва Америка Қўшма Штатларининг куч ва ғайратини бирлаштириш зарурлигини айтди. Биз бу фикрга қўшилиш мумкин деб ҳисоблаймиз. Масалан, полиомиелит, чигиртка, манқа, оқсилга қарши кураш сингари бошқа кўпгина масалаларни кўрсатиб ўтиш мумкин бўлур эди. Чигирткага қарши курашда биз Эрон ва Афғонистон билан муваффақиятли равишда ҳамкорлик қилиб келмоқдамиз. Зотан бунақа масалалар оз эмас, Биз бу масалаларда ҳамкорлик қилишга тўсқинлик қилмаймиз, ҳатто бу ҳамкорликни кенгайтиришга ҳар томонлама ҳаракат қилмоқдамиз. Шу проблемаларнинг ҳаммаси ҳам ҳозирги вақтда гарчи бизнинг мамлакатимиз учун кескин ва хатарли проблемалар бўлмаса-да, шунга қарамай биз бундай проблемалар ўзи учун айниқса муҳим бўлган мамлакатлар билан ҳамкорлик қилишга тайёрмиз. Бу хилдаги проблемаларни ҳал қилишга ўзимизнинг куч-ғайратимизни бошқа мамлакатларнинг куч-ғайрати билан қўшиб бажонидил сарфлаймиз.

Лекин, президент жаноблари, мениинг бу гапларимни тўғри тушунингиз, инсоният буюк давлатлар ўртасида шу масалалардагина иноқлик бўлишини кутаётгани йўқ. Ҳамма мамлакатларнинг халқлари давлатларнинг ўзаро муносабатларидаги туб масалаларнинг ҳал этилишини умид ва ҳаяжон билан кузатмоқдалар. Аввало, улар одамларнинг қирғин уруш хавфидан қутилишлари учун, уйқига бош қўйганларида эрталаб эсономон уйғонармикинмиз деб қўрқмасликлари учун, бу урушда ўз эрлари, оталари, болалари, хотинлари, оналаридан жудо бўлишдан қўрқмайдиган бўлишлари учун биринчи галда халқаро кескинликнинг юмшатилишини кутмоқдалар.

Биз аввало шу ҳақда ўйлашимиз керак, чунки дунёдаги ҳамма кишилар, бутун инсоният ҳаётий муҳим масалаларнинг ҳал этилишини ҳаяжонланиб ва умидвор бўлиб кутмоқда. **(Давомли қарсаклар).**

Ўртоқлар! Совет ҳукумати ва партиямиз Марказий Комитети тинчлик ва халқлар ўртасида дўстликнинг ленинча позициясида, ижтимоий тузумлари турлича бўлган давлатларнинг тинч-тотув яшаши мумкин деган позицияда ҳамиша туриб келдилар ва ҳали ҳам шу позицияларда қаттиқ турибдилар. Биз бошқа давлатларнинг ички ишларига бутунлай аралашмаслик ниятидамиз. Биз бу бузилмас қоидага қаттиқ риоя қилиб келмоқдамиз ва бундан буён ҳам риоя қиламиз. Аммо катта ва кичик ҳамма давлатлар ҳам бошқа давлатларнинг мустақиллигини ва суверенитетини ҳурматлашлари, буюк давлатлар ўртасидаги муносабатларни яхшилашни майда давлатларнинг манфаатлари ҳисобига олиб бормасликлари зарур. Биз бўлсак шу олижаноб мақсадларга эришмоқ учун бундан буён ҳам ҳамма чораларни кўрамиз.

Тинчлик ва халқлар ўртасида дўстлик учун курашаётган кучлар ҳозирги вақтда чексиз ўсди ва тўхтовсиз ўсмоқда. Совет Иттифоқи, Хитой Халқ Республикаси, Европа ва Осиёдаги барча социалистик мамлакатларнинг халқлари, барча мамлакатларнинг коммунистик ва ишчи партиялари шу кучларнинг олдинги сафида бормоқдалар. Коммунистик ва ишчи партиялар вакилларининг Москвадаги Кенгашида қабул қилинган Тинчлик Манифестини бутун дунёдаги кишилар астойдил маъқуллади ва қувватлади. «Жаҳонга тинчлик!» деган шиор ер юзининг ҳамма қитъаларидаги халқлар истаги ва орзуларининг чин ифодаси бўлиб қолди.

Шунинг учун ҳам баъзи давлатларнинг ҳукмрон доиралари ўзларининг ҳақиқий мақсадларини ниқоблашга мажбур бўлмоқдалар. Улар ўзларининг агрессив планларини тузаётганларида халқларнинг ҳушёрлигини бўшаштирмоқ учун кўпинча тинчликсеварлик сўзларини ниқоб қилмоқдалар.

Бундай шароитда халқлардан талаб қилинаётган нарса шуки, улар тинчлик учун курашда юксак даражада уюшқоқ ва мустаҳкам бўлишлари, бутун дунёда тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш учун курашда саботли ва матонатли бўлишлари керак.

Совет халқи коммунистик қурилишнинг улуғ планларини амалга ошираётган ўз Ватани учун фахрланиб, ўзининг битмас-туганмас кучларига қаттиқ ишонч билан ғалабадан ғалабага шаҳдам қадам ташлаб олға бормоқда. Улуғ Совет Иттифоқи Коммунистик партияси бизни коммунизм тантанаси сари, Ленин йўлидан олиб бормоқда. **(Гулдурос, давомли қарсаклар. Ҳамма ўрнидан туради. Залдан хитоблар: «Жонажон Коммунистик партияга шон-шарафлар!» (Давомли қарсаклар). «Яшасин партиямизнинг ленинчи Марказий Комитети! Ура!». (Гулдурос давомли қарсаклар).**

Редактор З. ЕСЕНБОЕВ.

Р. 02063. «Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси. № Б-396.